

MUHAMED A. MUJIĆ

NEKE MORFOLOŠKO-SEMANTIČKE SPECIFIČNOSTI
U SAVREMENOM KNJIŽEVNOM ARAPSKOM JEZIKU
U TUNISU*

Uvodna riječ

Arapski književni jezik je u svojoj dugoj prošlosti doživio niz promjena različite prirode, što je neminovan rezultat prilika i situacija kroz koje je prošao. Čini nam se da je ipak u svemu tome najznačajnije da je taj jezik imao toliko snage i vitalnosti da je uspio odoljeti svim krizama kroz koje je prolazio, posebno u posljednjih 400—500 godina, u kojima je njegovo opstojanje bilo ugroženo.

Letargija u koju su bili zapali arapski narodi, i koja je između ostalog, bila praćena dekadentnošću jezika, počinje, kako je poznato, jenjavati početkom XIX stoljeća. Tada se arapski svijet, bar onim dijelom koji je bio pod izvjesnim utjecajem Evrope, počinje buditi i pokušavati iznalaziti puteve za svoju emancipaciju. U tim nastojanjima jezik postaje faktor kome se pridaje poseban značaj. Zahvaljujući besprimjernoj ljubavi Arapa prema vlastitom jeziku, arapski jezik je doživio renesansu kakvu nije imao u svojoj dugoj prošlosti. Savremeni arapski jezik predstavlja uspjelu simbiozu klasičnog jezika i jezika koji je stvoren kao rezultat potreba savremenog čovjeka. Eliminisanjem znatnog broja kvadrilitera i drugih glagola sa više radikala, zanemarivanjem brojnih dubleta, adaptiranjem izvjesnih klasičnih glagolskih i drugih oblika novim značenjima, arapski jezik se uspio uvrstiti u red malobrojnih jezika u svijetu koji su kadri vlastitom leksikom zadovoljiti potrebe savremenog čovjeka. Posebno treba ukazati na dalekosežan uticaj koji su evropski jezici (francuski i engleski) imali u naše doba na uprošćavanje stila i uopće na način izražavanja u savremenom arapskom jeziku.

Iako je savremeni arapski književni jezik jedinstven za čitavo arapsko područje, ipak postoje izvjesna odudaranja i specifičnosti

* Na kraju ovoga rada nalaze se primjeri za specifičnu upotrebu po-

jedinih riječi, uzetih iz nekih tuzanskih listova i časopisa.

koje su karakteristične u jeziku pojedinih regiona. Proces bržeg, odnosno sporijeg oslobađanja pojedinih arapskih zemalja od tuđinske vlasti bio je od odlučujućeg utjecaja na tempo razvitka jezika. Otud zemlje arapskog Istoka (Irak, Jordan, Sirija, Liban i Egipat) imaju već izgrađen i dobrim dijelom ujednačen savremeni jezik, dok se to ne bi moglo reći za zemlje Magriba (Libija, Tunis, Alžir i Maroko). U nastojanju da se u regionu Magriba izgradi jezik koji bi u izvjesnom smislu afirmisao neke jezičke specifičnosti ovoga područja, javljaju se takve filološke pojave koje predstavljaju s jedne strane doprinose obogaćivanju samoga jezika. Ovaj fenomen u savremenom arapskom jeziku, bar koliko nam je poznato, nije bio do sada, predmet posebnih istraživanja u savremenoj arabistici. Mali broj specifičnosti, i to onih semantičkih, dobio je mjesta tu i tamo u nekim rječnicima savremenog arapskog jezika, ali u njima nema nikakve naznake iz koje bi se dalo saznati o specifičnosti upotrebe dotične riječi. Međutim, što se tiče morfoloških specifičnosti, one nisu uopće dobile mjesta u rječnicima.

Uvidom u tunižansku štampu, uspjeli smo dobiti izvjesnu viziju upotrebe nekih jezičkih fenomena koji su karakteristični za savremeni jezik u Tunisu. Ovdje ćemo pokušati iznijeti najkarakterističnije slučajeve i pri tome nastojati, koliko je to moguće, utvrditi put kojim se došlo do upotrebe svake dotične riječi.

Rad ćemo podijeliti u dva dijela, i to: a) na *razmatranje osobitosti imenskih oblika* (imenice, pridjevi i participi), b) na *osobitosti glagolskih oblika* i c) *napomenu o upotrebi nekih prijedloga*.

I

IMENSKI OBLICI

Morfološko-semantičke specifičnosti imenica i pridjeva javljaju se u dosta brojnim slučajevima kao rezultat određenog gledanja i poimanja Tunizana na date leksičke fenomene. Nekad te specifičnosti imaju svoje osnove u klasičnoj arapskoj upotrebi koja je danas najčešće napuštena u ostalim dijelovima arapskog svijeta, a nekad su rezultat pokušaja da se nađu adekvatne riječi za određeni pojam, i pod izvjesnim utjecajem francuskog jezika, pa čak ima slučajeva da se može pretpostavljati da su pod utjecajem i nekih orijentalnih jezika, u prvom redu osmanskog turskog jezika. Treba ukazati da u imenicama te specifičnosti posebno dolaze do izražaja kada je riječ o određenim terminima.

Što se, pak, tiče morfološko-semantičkih specifičnosti pridjeva, one su, dobiva se utisak, zastupljene u nešto manjem broju. Kao karakterističnu pojavu specifičnosti pridjeva, mogli bismo ukazati na to da savremeni književni jezik u Tunisu poznaje upotrebu prisvojnih pridjeva, upravo onako kako se ta vrsta pridjeva može sresti u pojedinim evropskim jezicima. Tim mislimo reći da Tunizani

upotrebljavaju *ism mansub* čak i u onim slučajevima u kojima, vjerovatno, Arapi iz neke zemlje arapskog istoka ne bi upotrijebili tu formu, nego bi taj pojam radije i gotovo jedino izrazili pomoću genitivne konstrukcije. Za ilustraciju bismo naveli da bi Arapi na Istoku češće upotrijebili genitivne konstrukcije صحافة لندن *london-ska štampa* odnosno مظاهرات الطلاب *studentske demonstracije* ili باب من حديد *željezna vrata* dok bi Tunizani u sva tri slučaja nezostavno upotrijebili prisvojne pridjeve i gornje pojmove iskazali ovako: صحافة لندنية مظاهرات طلابية باب حديدي. Istovremeno, potrebno je ukazati na to da upotreba *ism mansuba* postepeno počinje sve više da dobiva primjenu i na arapskom istoku, ali s napomenom da ona nije postala standardna i ne u svim onim situacijama, u kojima se, na primjer u srpskohrvatskom jeziku upotrebljava prisvojni pridjev na *-ski*, a još manje na *-ov* odnosno *-ev*, te na druge nastavke.

Većina onih kojima je arapski jezik govorni poznaje i upotrebljava riječ اطار isključivo u značenju *okvir*, *ram*. Međutim, ta ista riječ je u jednoj specifičnoj upotrebi u Tunisu. Tamo je srećemo kao društveno-politički termin u značenju *kadrovi*, *rukovodilci*, *predstavnici*, *funkcioneri* i slično. Pravo govoreći, ne bi bilo baš jednostavno utvrditi u kojima se sve značenjima upotrebljava ta riječ. Uzgred da napomenem da se riječ اطار može sresti u tom značenju u govoru nekih drugih zemalja Magriba. Činjenica je, s druge strane, da ovoj specifičnoj upotrebi ne nalazimo nikakva spomena u savremenim rječnicima. Dobiva se utisak da specifičnost upotrebe te riječi dolazi pod utjecajem francuske riječi *cadre*, čije je osnovno značenje *okvir*, a tek onda *kadar*. Tako je analogno francuskoj upotrebi od osnovnog značenja te riječi *okvir*, došlo do njenog sekundarnog značenja *kadar* i slično. Poznato je da se u većem dijelu arapskog svijeta taj pojam izražava terminima مسوٴلون، قواد، كدرا i drugim (za specifičnu upotrebu vidi primjer* 1, 2, 3).

I u klasičnom i savremenom arapskom jeziku poznata je riječ بادرة u značenju *pojava*, *znak*, *pravi znak*. Riječ je izvedena iz glagolske osnove ب-د-ر , što znači: *pojavit* se *neočekivano*. Autor Lisan al-Araba donosi i primjer upotrebe kako glagola, tako i same imenice izvedene iz toga glagola.² Tunizani upotrebljavaju riječ بادرة u značenju *inicijativa*, što odudara od uobičajene prakse u ostalim arapskim zemljama, gdje je u tom značenju u upotrebi riječ مبادرة. Ova riječ predstavlja *masdar* od glagola يبادر.

2) بدرت منه بوادر عطب (Ibn Manzūr, *Lisān-al-‘Arab*, Cairo, 1300—1307. H. V, s. 112)

što znači *pohitati*, *požuriti* (prema nečemu), *preteći*, *preduhitriti* i slično. Iz toga se dá zaključiti da je riječ *مبادرة*, po našem mišljenju, adekvatnija u označavanju pojma *inicijativa*. (Prim. 5, 6)

U klasičnom arapskom jeziku poznat je oblik *بسطة* u značenju *فضيلة* i *زيادة*. U tom smislu ta riječ upotrijebljena je i u Kur'anu.³ Taj isti oblik sreće se u savremenom arapskom jeziku u nekoliko značenja: *opširnost*, *obilje*, *bogatstvo*, *platforma* i sl. Uz to, ovaj oblik je u Tunisu u upotrebi u značenju *referat*, *izvještaj*, *ekspoze*. Kako glagolska osnova *ب س ط* pored ostalog, znači i *izlagati* (neko pitanje, odnosno materiju), to navedeni oblik ima osnova u spomenutoj upotrebi. A što se tiče same forme tog oblika, on je izveden po analogiji oblika *برمة*, *لثة* i sl. (Prim. 7, 8, 9)

Našu pažnju posebno je privukla upotreba riječi *بقية* u Tunisu koja je plural od riječi *بقايا*, u značenju *posmrtni ostaci*. Specifičnost ove upotrebe sastoji se u tome što ova riječ u običnom, svakodnevnom govoru označava pojam *ostatak*, *preostatak*, dakle, ona dopušta da se upotrebljava u čitavoj jednoj lepezi značenja, zavisno od mjesta i situacije. Samo da ukažemo na neka od njih: *ostatak*, *nastavak* (novinski), *epizoda* (televizijska) i sl. Međutim, napominje se da se sve što je rečeno odnosi na singularni oblik *بقية*, dok je pluralni oblik *بقايا*, istinu govoreći, u upotrebi vrlo rijetko.

Restrikcijom značenja oblika *بقايا*, Tunizani tu riječ upotrebljavaju za pojam *posmrtni ostaci*, za što ostali Arapi upotrebljavaju riječ *رفات*. Ako bismo željeli izvesti usporedbu između riječi s obzirom na njihovo osnovno značenje i s obzirom na ovu specifičnu upotrebu, došli bismo do saznanja da i riječ *بقايا* i riječ *رفات* faktički označavaju *ono što je preostalo*, s tom razlikom što je ipak riječ *رفات* u klasičnom arapskom jeziku imala neko određenije značenje koje je bliže savremenoj upotrebi. Komentar autora *Lisān-al-‘Arab-a* kur'anskog ajeta *و عندئذ كنا عظاما ورفانا* preciznije ukazuje na osnovno značenje te riječi.⁴ Iz navedenih tumačenja riječi *رفات* da se zaključiti da stari Arapi nisu upotrebljavali taj oblik za naš današnji pojam *posmrtni ostaci*, ali s obzirom na njegovo osnovno značenje putem restrikcije značenja prihvaćena je

3) *إن الله اصطفاه عليكم وزاده بسطة*
في العلم و الجسم (Qur'ān, II 274)

4) *الرفات الحظام من كل شيء تكسر*
(Lisān-al-‘Arab, II 338)

upotreba te riječi u savremenom jeziku, naporedo sa upotrebom riječi *جته، جثمان*

(Prim. 10)

Činjenica je da u savremenom arapskom jeziku postoje tendencije da se na jedan specifičan način sažimaju termini u jednu fonemu koji se inače sastoje od dvije riječi. Ta similizacija obično se postiže tako da se na imenicu doda nastavak *يأت*. Slijedeći takve tendencije, Tunizani, čini nam se, u svemu govoru idu još dalje. Naime, postoje slučajevi da se stvaraju termini-složenice tako da se jednostavno na *ism mansūb* dodaje gore spomenuti nastavak. Među takve karakteristične slučajeve spadaju oblici *اجتماعيات društvene nauke*, *ثانويات srednje škole*. Poznato je da se prvi pojam obično izražava terminom *علوم اجتماعية*, a drugi terminom *مدارس ثانوية* (Prim. 11)

Ranije je ukazano u općim crtama na specifičnost upotrebe pridjeva u Tunisu. Bez sumnje, jednu od najinteresantnijih pojava upotrebe *ism mansūba* predstavlja oblik *جهوى*. To je neobična morfološka specifičnost, koja, istovremeno, predstavlja, bar donekle, i semantičku interesantnost. U samome obliku riječi nema ništa neobično, jer i inače u savremenom arapskom jeziku u drugim zemljama srećemo sličnu pojavu tj. da se na određenu imenicu koja označava neku vrstu geografskog pojma dodaje nastavak karakterističan za tvorbu *ism mansūba*, kao što to srećemo u sličnim slučajevima, na primjer, *قبلي، إقليمي، جنوبي، شمالي* i slično. Međutim, specifikum je i u tome što se tamo taj nastavak ne dodaje na imenicu *جهة* (*strana, region, pokrajina*), kako je to slučaj ovdje. Tako po prilici ovaj pridjev označava ono isto što, npr., i pridjev *اقليمي* tj. *regionalni, pokrajinski, područni* i slično. (Prim. 12, 13, 14, 15)

Na mjestima gdje većina arapskog savremenog svijeta upotrebljava pridjev *متنقل* u značenju *pokretan, koji se prenosi s mjesta na mjesto* (izložba, biblioteka i sl.), Tunizani upotrebljavaju i oblik *جوال*. Poznato je da glagolska osnova *ج-ول*, od koje je izveden spomenuti pridjev, ima značenje *obilaziti, kružiti, putovati* i slično. Sva ta značenja označavaju radnje koje se isključivo mogu pripisati živom biću. Uz to se treba podsjetiti da se u arapskom jeziku riječi koje dolaze na oblik *فعل* najčešće upotrebljavaju kad se želi označiti intenzitet radnje koju vrši čovjek, odnosno da se označi njegovo zanimanje. Ako uvažimo sve te momente, dobivamo utisak da će upotreba riječi *جوال* u Tunisu ostati ograničena na jedno vrlo usko područje. (Prim. 16)

Opće je poznato da se za pojam *ugušiti*, *zadaviti*, *zagušivati*, *prigušivati* upotrebljava glagol prve vrste *خنى يحنى*. Tako u svakodnevnoj upotrebi srećemo particip aktivni od tog glagola (na primjer *جوتانق* *zagušljiva atmosfera*, *zagušljivo*). Međutim, Tunižani to izražavaju participom aktivnim od glagola *أحنى يحنى*, koji glasi *محنى*. S obzirom na to da se gore naznačene radnje izražavaju prvom glagolskom vrstom, dobiva se utisak da nema potrebe za upotrebom participa aktivnog od IV glagolske vrste koju upotrebljavaju Tunižani u svome jeziku. (Prim. 17)

U savremenom arapskom jeziku u Tunisu u upotrebi je riječ *مدشر مداشر*. I pored upornih nastojanja da utvrdimo njeno porijeklo i pravo značenje, nije nam to uspjelo. Ni u savremenim, kao ni u klasičnim rječnicima arapskog jezika nema traga ovoj riječi. Sigurno je da riječ ima pravu arapsku formu, ali za nas ostaje neriješen problem čijeg je porijekla, da li arapskog ili je riječ o tuđici koja je dobila pravo građanstva u književnom jeziku u Tunisu. Na osnovu konteksta u kojem dolazi ova riječ u tri slučaja u kojima smo naišli na nju, mogli bismo zaključiti da bi ona trebalo značiti *zaselak*, odnosno *seoce* i tome slično. (Prim. 18, 19, 20)

Persijska riječ *دولاب*, koja je ušla u arapski jezik dosta rano zadržala se sve do danas u dva osnovna značenja: *točak za crpanje vode iz rijeke* i *ormar*. Međutim, ovu riječ susrećemo u Tunisu u zanimljivoj upotrebi u značenju *aparata*, *mehanizam*, tamo gdje se u drugim arapskim zemljama obično upotrebljava termin: *جهاز*. Ne samo da je ova upotreba neobična, ona je istovremeno i arhaična, i to na jedan specifičan način. Kad nismo uspjeli utvrditi porijeklo ovog fenomena u klasičnom arapskom jeziku, a ni u persijskom jeziku iz kojeg ova riječ potječe, posegnuli smo, s obzirom na međusobna jezička prožimanja u prošlosti, za turskim rječnicima. U rječniku Šemseddin Samija našli smo takva objašnjenja na osnovu kojih smo dobili utisak da je specifična upotreba ove riječi *دولاب* u Tunisu nastala pod utjecajem osmanlijskog jezika, gdje se riječ *دولاب* odnosno *طولاب* (po osmanlijskoj grafiji) upotrebljava i u figurativnom, prenesenom značenju.⁵ (Prim. 21, 22)

Jedno od zanimljivijih pitanja koja se odnose na upotrebu priskojnih pridjeva u arapskom jeziku predstavlja prisvojni pridjev *državni*. Slobodno bi se moglo reći da je u ovom značenju opće-

5) (Šemseddin Sami, *Kamus türki*, Istanbul, 1317. H. II 905)

اداره امور. تشبیه امور. تجارت طولابی
چویرمک. بوادم طولابنکباشندهدر.

prihvaćen oblik *حكوميّ vladin* u savremenom arapskom svijetu. Tako se, na primjer, kaže: *سياسة حكوميّة*, kad se želi izraziti *vladina politika*, odnosno *مصالح حكومية* u značenju *državne ustanove* i slično. Međutim, Tunižani diferenciraju ta dva pridjeva, pa kod njih pridjev *حكوميّ* znači isključivo *vladin*, a pridjev *دولّيّ* *državni*. Valja napomenuti da najveći dio arapskog svijeta ne prihvaća upotrebu *دولّيّ* u značenju *državni*, kako je to odomaćeno u Tunisu. To dolazi, po našem mišljenju, otuda da bi se izbjegla zabuna u upotrebi forme *دولّيّ*, jer je općeprihvaćeno da taj oblik u govoru većine Arapa znači *međunarodni, međudržavni, internacionalni*, jer bi jedinu razliku u tom slučaju između ta dva pojma predstavljao vokal *أ* odnosno vokal *إ* koji se u pravilu ne stavljaju u pisanom tekstu. (Prim. 23, 24)

Rječnici savremenog arapskog jezika evidentiraju oblik *رعويّ* u značenju *čobanski, pastirski*. Nema sumnje da je ovaj oblik novijeg datuma, na što, uostalom, ukazuje i činjenica da mu nismo mogli naći traga u staroarapskim rječnicima. No, zanimljivo je da ovaj prisvojni pridjev susrećemo u savremenom jeziku u Tunisu na onim mjestima gdje se želi iskazati *kraj bogat pašnjacima* i slično. Čini se da je jednostavno utvrditi razlog ove upotrebe. Naime, u nemogućnosti da stvore prisvojni pridjev od imenice *رعى سراع pašnjak*, Tunižani pribjegavaju upotrebi navedenog oblika. (Prim. 25, 26)

Uobičajena je upotreba riječi *زروعات* u značenju *usjevi, poljoprivredne kulture*. Taj oblik predstavlja jednu od dosta brojnih pojava tvorbe imenica u savremenom arapskom jeziku pomoću participa pasivnog (*مشروبات pića, مأكولات jela, ملبوسات odjevni predmeti* i slično). Međutim, tunižanska praksa odudara od te upotrebe, bar što se tiče konkretno riječi *زروعات*. Tamo se, umjesto toga oblika, upotrebljava riječ *زراعات*, koja je stvorena po formuli: *masdar — ا ت + ا ء*.

Po toj formuli stvoren je termin *صناعات* u značenju *industrije*, koji je vrlo raširen u savremenoj jezičkoj upotrebi. Po toj analogiji mogao bi se izvesti veći broj sličnih riječi, bar teoretski, kao što su *حرايات oranja, صيانات održavanje, بريجات brijanja, سقايات napajanja, ولادات rađanja* i slično. Međutim, postoji suštinska razlika između tunižanske upotrebe riječi *زراعات* i svake druge riječi koja bi bila izvedena po gornjoj formuli. Vjerujemo da je lako uočiti

da je u svakom od istaknutih značenja riječ o pluralnom obliku pojedinih masdara, a to će reći pojedinih radnji. Kad bi i tunižanska upotreba bila takva, onda bi se apsolutno mogla podvesti pod navedenu regulu i da taj oblik زراعات bude u značenju *obrađivanja, zasijavanja*. Otud je, po našem mišljenju, općeprihvaćena upotreba riječi مروعات u navedenom značenju znatno bliža onome što se tim želi izraziti. (Prim. 27, 28)

Savremeni Arap zna za riječ ظهر u značenju *podne, podnev*, s napomenom da je upotreba ove riječi ograničena na svega 3—4 sata popodneva. Tako, ako Arap želi da kaže *u 5 sati poslije podne*, on će to obično reći في الساعة الخامسة مساءً. Znači da u Arapa, Talijana i nekih drugih naroda *podnev* traje kratko, a onda nastaje veće. Valja napomenuti da i Tunižani, kao i ostali Arapi, imaju istu takvu predstavu o podnevu. Međutim, za razliku od drugih, oni uporedo sa riječi ظهر upotrebljavaju i riječ زوال u istom značenju. Posmatrano s filološkog stanovišta, riječ زوال ne bi mogla biti sinonim riječi ظهر, jer prva riječ leksički znači *prolazak, nestanak* i slično. Tako ta riječ po prirodi svoga značenja obično dolazi u genitivnoj vezi sa imenicom na koju se odnosi.⁶ No, Tunižani su je preuzeli u svoju svakodnevnu upotrebu po osnovi restrikcije njena značenja, uzevši je kao da označava momenat kad se sunce nalazi u zenitu. (Prim. 29, 30)

Riječ سائر, koja je po formi particip aktivni od glagola سار يسأر u klasičnom arapskom jeziku imala je, prema autoru Lisān al-‘Arab-a dvojaku upotrebu. Dolazila je: a) u značenju الباقي *ostali*⁷ i b) u značenju الجميع *svi*.⁸

Treba konstatirati da je općeprihvaćena praksa u najvećem dijelu arapskog svijeta da se riječ سائر upotrebljava u prvom značenju. Međutim, Tunižani je upotrebljavaju i u drugom značenju

الزوال زوال الشمس وزوال الملك
و نحو ذلك مما يزول عن حاله

(Lisān-al-‘Arab, XIII 334)

⁷ Autor potkrepljuje ovu upotrebu izrekom Muhammad b. ‘Abdillah b. ‘Abdil-Muṭṭalib-a:

فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر
الطعام. (Lisān-al-‘Arab, VI 2)

⁸ Autor potkrepljuje ovu upotrebu tvrdnjom Ibnu l-Aṭīr-a, koji kaže:

والناس يستعملونه في معني الجميع وليس
بصحيح. (Ibidem)

što bi značilo: On svoj stav bazira na činjenici da je ova riječ upotrijebljena na više mjesta u Muhamedovim izrekama, i to uvijek u značenju ostali.

tako da bi se jedan neobaviješteni arapski čitalac mogao naći u nedoumici. Uzgred da spomenemo da je ova upotreba, koliko nam se čini, prevladavala u dekadentnom arapskom jeziku s početka XIX stoljeća, čemu, između ostalog, nalazimo traga u poznatoj kronici Egipćanina Abdur-Rahman Al-Gabartija.⁹ (Prim. 31, 32, 33)

Savremeni arapski jezik, u kojem svakodnevno niču novi pojmovi i izumi, obogaćuje se novom leksikom i uspijeva naći brojne termine u svom bogatom leksičkom blagu. Jednu od takvih karakterističnih pojava u jeziku predstavlja upotreba pluralnih oblika رجال i أفراد u brojnim slučajevima gdje se želi izraziti profesionalna pripadnost izvjesnoj službi, odnosno zanimanju. Tako te riječi često dolaze u značenju: *osoblje, posada, pripadnici, organi* i slično, već prema mjestu njihove upotrebe. Međutim, dobiva se utisak, na osnovu našeg uvida u tunižansku štampu, da Tunižani ne prihvataju ovu upotrebu, nego nastoje na svoj specifičan način iznaći rješenje za takve termine. Jedan od takvih pokušaja ogleda se u iznalaženju odgovarajućeg termina za pojam *sanitetski radnik*. Tako u tunižanskoj štampi nailazimo na upotrebu riječi مسعف - ون u tom značenju. To znači da Tunižani za određivanje toga pojma upotrebljavaju jednostavno particip aktivni od glagola أسعف يسعف što znači *pomagati, pomoći*. U Egiptu i nekim drugim zemljama u istočnom dijelu arapskog svijeta, u skladu s ranije izloženim stavom, nailazimo, međutim, na upotrebu čisto terminološke konstrukcije رجال الاسعاف. Uzgred da napomenemo da riječ اسعاف tamo označava *hitnu pomoć*. (Prim. 34)

Tunižani upotrebljavaju formu سُلط na onim mjestima gdje se inače upotrebljava pluralni oblik سلطات od sing. سُلمة *vlast*. Takva upotreba predstavlja specifičnost u odnosu na raširenu upotrebu forme سلطات. Potrebno je ukazati da u starijim arapskim rječnicima ne nalazimo uopće ni traga formi سلمة, koja je relativno novijeg datuma, pa prema tome nije bilo ni potrebe ni za jednom od dvije spomenute pluralne forme te imenice. Ako se poslužimo analogijom pri razmatranju pitanja tvorbe nepravilnih množina u arapskom jeziku, možemo doći do zaključka da bi se pluralna forma سُلط mogla podvrgnuti pod gramatičku regulu, da imenice koje u singularu dolaze na oblik فُعلمة u pluralu imaju

⁹ Radi ilustracije da navedemo samo jedno mjesto takve upotrebe kod Al-Gabartija:

ان ابراهيم بيك و مراد بيك و بقية دولة

المالك ارسلاو عدة مكاتبات وخطابات
الى سائر الاقاليم المصرية لاجل تحريك الفتنة
بين المخلوقات.

formu *غرفة - غرف*, kao što je evidentno iz ovih slučajeva: *غرفة - غرف*, kao što je evidentno iz ovih slučajeva: *غرفة - غرف*, kao što je evidentno iz ovih slučajeva: *غرفة - غرف*, kao što je evidentno iz ovih slučajeva: *غرفة - غرف*, kao što je evidentno iz ovih slučajeva: *غرفة - غرف* (Prim. 35, 36)

U savremenom arapskom svijetu u upotrebi su oblici *شغال-ون*, *كادح-ون*, *عامل-عمال* u značenju *radnik-ci*, *trudbenik-ci*. Uz to u Tunisu srećemo se sa četvrtim, sad specifičnim oblikom *شغال-ون* u istom značenju. Nema sumnje da je ova upotreba novijeg datuma, pa joj u ovom značenju ne možemo ni naći traga u klasičnom jeziku. U ovom slučaju riječ je o semantičkoj specifičnosti. Naime, glagolski korijen *ش-غ-ل* dolazi u značenju *zauzimati* (položaj), *obavljati* (dužnost), *zaokupljati* (misli) i sl. Ta značenja ne dopuštaju da se formira particip aktivni koji bi, kao u gore spomenuta prva dva slučaja, dolazio u značenju *radnik*. Međutim, u ovom slučaju do željenog značenja se došlo proširivanjem pridjevnog značenja tog istog oblika tj. *شغال* (koji znači *previše zauzet*, *previše zaokupljen*) na čisto imeničko značenje. (Prim. 37, 38, 39)

Među semantičke specifičnosti arapskog jezika u Tunisu spada i oblik *مسؤولات*. Ovaj particip pasivni sa pluralnim nastavkom *ات*, kojem ne nalazimo traga u većini arapskih zemalja, upotrebljava se kao imenica u značenju *zadaci*, *dužnosti*, pa i *kompetencije*. Na osnovu nama dostupnog materijala, moglo bi se pretpostaviti da se singular ovog oblika i ne upotrebljava u navedenom značenju, i to zato da bi se izbjegla eventualna zabuna do koje bi moglo doći. Naime, oblik *مشمول* ima svoju vlastitu pridjevsku upotrebu, što se može dokazati na primjerima, kao što su: *مشمول* u značenju *obuhvaćen zaštitom*, odnosno *مشمول برعايته* *obuhvaćen staranjem*.¹⁰ Ako glagolska osnova, od koje je izveden ovaj particip pasivni, dolazi u značenju *obuhvatati* i *sadržavati*, onda, čini nam se, pokušaj da se putem oblika stvori termin sa gornjim značenjem nije najsretnije rješenje, tim prije kad već u arapskom jeziku postoji niz termina u tom smislu, kao što su: *مهام*, *واجب*, *واجب*, *واجب* (Prim. 40, 41)

Vrlo je neobična upotreba forme *الصائف* u značenju *صائف*. U klasičnom arapskom jeziku bio je poznat pridjev *صائف* uz riječ *يوم* u značenju *حار*. Isto tako bila je poznata forma u značenju *الميرة قبل الصيف*, odnosno ta ista forma u značenju *او ان الصيف*

¹⁰ Vidi X. K. Баранов, Арабско-русский словарь Москва, 1962. str. 524.

الغزوة في الصيف.¹¹ Međutim, nismo mogli naći traga upotrebi ove riječi u navedenoj formi u značenju *ljetno*, kako je to odomaćeno u Tunisu. (Prim. 42, 43, 44)

U novijoj arapskoj terminološkoj leksici utvrđen je termin صلاحية u značenju *važnost, vrijednost, podobnost*. Međutim, u Tunisu nailazimo na upotrebu oblika صلاحية u tom značenju. Kako u staroarapskom jeziku, koliko smo mogli utvrditi, nije bila poznata nijedna od te dvije forme, to se ne bi moglo osporavati Tunizanima da izvedu ovaj termin iz oblika صلاح koji je dublet od oblika صلاح iz kojeg je izveden utvrđeni termin صلاحية u većini arapskih zemalja. (Prim. 45, 46)

Pored dosta brojnih značenja koje ima riječ صورة u savremenom arapskom jeziku, kao što su *slika, vid, oblik, kopija, način*, Tunizani ovu riječ upotrebljavaju i na onim mjestima gdje se inače u drugim dijelovima arapskog svijeta upotrebljava riječ حالة u značenju *slučaj, situacija*. Odmah treba naglasiti da se u oba slučaja, to jest pri upotrebi i jedne i druge riječi, nalazi prijedlog في. U nama dostupnim rječnicima starog arapskog jezika nismo mogli naći traga ovakvoj upotrebi. Čini se da ona datira iz perioda dekadencije arapskog jezika, jer je srećemo u nekim djelima iz tog vremena. Zanimljivo je da se u osmanskom jeziku, pa i u perzijskom, riječ صورة pisana صورت, između ostalog, upotrebljava u istovetnom, specifičnom značenju u kojem je danas srećemo u Tunisu. Nije isključena mogućnost da je upotreba ove riječi u osmanskom jeziku imala utjecaja da takva upotreba pređe i u arapski jezik. Dobiva se utisak da je do ove upotrebe moglo doći na osnovu neke vrste pojmovne sličnosti između jednog od osnovnog značenja ove riječi *način, odnosno vid*. Potrebno je napomenuti da Hans Wehr evidentira upotrebu riječi صورة u specifičnom tunižanskom značenju, ali ne ukazuje na regiju u kojoj se održava ova semantička promjena. (Prim. 47, 48, 49)

Većina savremenog arapskog svijeta za novi pojam *prekretnica, prelom*, upotrebljava termin نقطة التحول. Tunizani u takvim slučajevima upotrebljavaju i riječ منفرج. Treba napomenuti da je upotreba ove riječi poznata i u drugim dijelovima arapskog svijeta, ali u značenju *zavoj, okuka*. Čini se da je tunižanska upotreba na svom mjestu, pa čak, vjerovatno, i bliža duhu arapskog jezika. (Prim. 50)

¹¹ Vidi *Lisān al-‘Arab*, XI 104.

Podjednako i stari i savremeni Arapi upotrebljavali su riječ عازف kad su željeli izraziti pojam: *onaj koji svira*, odnosno *svirač*, kao profesiju. Tako se kaže عازف على البيانو *pijanista* ili عازف على الكمنجة *svirač na violini*. U prvi mah dobiva se utisak da je ovdje riječ o jednoj anomaliji takve vrste koja je vrlo rijetka u arapskom jeziku, tj. da se participom aktivnim označava i lice kojemu je sviranje profesija. Mora se priznati da su takvi slučajevi vrlo rijetki. Ali nisu i isključeni. Ta odstupanja javljaju se samo onda kad za to postoje jači razlozi, u prvom redu kad se želi izbjeći nejasnoća, bolje reći zabuna u izražavanju. Takav je slučaj i ovdje. Očito je da se ovakvom upotrebom želi izbjeći upotreba forme عزاف kojom bi se označilo lice kojem je sviranje profesija. Naime, korijen ع-ز-ف pored osnovnog značenja *svirati* označava i *fijukanje vjetra*. Unutarnjom vezom ove riječi došlo se do forme العزاف u značenju *pijesak* (koji kovitlanjem u pustinji stvara šumove), odnosno u značenju *oblak* (koji grmi). Za kišu se, također, upotrebljava atribut عزاف u značenju *koja pljušti*.¹² Pa i pored svega izloženog, u Tunisu nailazimo na upotrebu oblika فمال u značenju *svirač*. Da se podsjetimo, u arapskom jeziku riječi na oblik عزاف pored označavanja nomen agentisa, upotrebljavaju se i za izražavanje intenziteta radnje. Vjerovatno da Arap ni u tom smislu ne bi upotrijebio oblik عزاف iz navedenog razloga, nego bi to radije izrazio sintagmom كثير العزف i slično. (Prim. 51)

U staroarapskom jeziku je pored osnovnog značenja imenice عضد *mišica* bila poznata i figurativna upotreba ove riječi u značenju *pomagač*. Uostalom, to potvrđuje i kur'anska upotreba.¹³ Čini se da je savremeni arapski jezik dobrim dijelom napustio upotrebu navedene riječi u spomenutom figurativnom značenju. Kad se ukazala potreba u naše vrijeme za iznalaženje adekvata za pojam *saradnici*, u političko-administrativnoj terminologiji, arapski *filolozi* su, uglavnom, prihvatili za taj pojam riječ مساعدون odnosno معاونون. Treba napomenuti da je ipak češća upotreba riječi مساعدون. Tunižani i u ovom slučaju odstupaju od općeprihvaćene prakse. Oni u spomenutom značenju upotrebljavaju riječ أعضاء koja je pluralni oblik

¹² Vidi *Lisānu l-'Arab*, XI 150.

¹³ وما كنت متخذ المضلين عضدا

Autor *Lisān al-'Arab*-a komentirajući posljednju riječ u citiranom

اي ما كنت يا محمد لتتخذ

المضلين انصارا وعضدا الرجل انصاره واعوانه.

(*Lisān-al-'Arab*, IV 284)

od riječi *عصيدة*. Tako oni, za jednu nijansu izmijenjenim značenjem, nastavljaju klasičnu upotrebu te riječi u figurativnom značenju. Željeli bismo ukazati da se u savremenom arapskom jeziku sva tri navedena termina obično upotrebljavaju u pluralu.¹⁴

S upotrebom gornje riječi tijesno su vezani termini *متعاقدون* i *تعاقدية*. Ako se ima u vidu da glagol znači *međusobno se pomagati*, onda novonastali oblik u Tunisu *تعاقدية* za pojam *kooperacija, zadruga* i riječ *متعاقد* u značenju *kooperant, zadrugar*, sasvim dobro označavaju, po našem mišljenju, ono što se želi time izraziti. Ovi termini potpuno adekvatno označavaju ono što u ostalim dijelovima arapskog svijeta označavaju termini *جمعية تعاونية* odnosno *تعاوني*. (Prim. 52, 53, 54)

Za pojam *plākāti* opće je prihvaćen u arapskom svijetu termin *ملصقات*, odnosno *منشورات*. Međutim, Tunizani u tom značenju upotrebljavaju riječ *ملفات*. Dobivamo utisak da su Tunizani prilikom iznalaženja odgovarajućeg pojma bili pod utjecajem poznate upotrebe ove riječi u sedam poznatih predislamskih pjesama *المملقات السبع* koje su predstavljale vrhunac arapskog pjesničkog stvaranja. Poznato je da su te pjesme bile izvještene na Ka'bi kako bi bile dostupne publici, na što, uostalom, ukazuje dotični naziv.¹⁵ Međutim, kad je riječ o plakatu, onda se podrazumijeva vrsta oglasa, istaknutog, češće nalijepljenog, na javnim mjestima. S obzirom na to, kao i na činjenicu da je riječ *ملفات* dobila jedno striktno određeno značenje, mišljenja smo da su termini *منشورات*, *ملصقات* mnogo bliži onom što se želi tim izraziti. (Prim. 55)

U staroarapskom jeziku za pojam *prvi dan* (u mjesecu) upotrebljavala se riječ *عُرّة*. U savremenom jeziku uz tu riječ u upotrebi je i riječ *أول*. Ova upotreba sve više prevladuje. U Tunisu i u još nekim zemljama Magniba upotrebljava se i treća riječ *فانح* u istom

¹⁴ Oni spadaju u onu skupinu imenica u arapskom jeziku od kojih Arapi, u izvjesnim slučajevima, ne upotrebljavaju singular mada on postoji. Kad u takvim slučajevima žele iskazati dotičnu riječ u singularu, tada određeni pluralni oblik stavljaju u genitiv s prijedlogom. Za ilustraciju takve upotrebe navodimo nekoliko slučajeva. Kad se želi iskazati: *Ovo je moj poznanik,*

to se izražava ovako: *هو من معارفني* odnosno: *On je Kairac*, tada se kaže: *هو من مواليدي الفاهره* i slično. Slično se postupa i kod upotrebe riječi *اعضاد مساعدون*, *معاونون*.

¹⁵ Particip pasivni *معلق* znači: *obješen, izvješen, istaknut*.

značenju. Ako bismo pokušali utvrditi genezu nastanka ovog oblika u spomenutom značenju, došli bismo do sljedećeg: ovaj oblik predstavlja particip aktivni od glagolske osnove ف-ت-ح u značenju *otvoriti*, odnosno slobodnije prevedeno *početi* (s nečim). Za takvu upotrebu već postoji neka podloga na osnovu koje bi se analogijom moglo doći do upotrebe koju su usvojili Tunizani. Naime, poznato je da se prva sura Kur'ana naziva الفاتحة. Sigurno je da je to poglavlje Kur'ana dobilo taj naziv po tome što njime počinje tekst Kur'ana. Tu, kao i u tunižanskoj upotrebi u navedenom slučaju upotrijebljen je isti oblik s tom razlikom što u nazivu الفاتحة stoji ة na kraju riječi. To je sasvim razumljivo. Navedeni znak, kao što je poznato, predstavlja sufiks u arapskom jeziku za označavanje ženskog roda u imenica i većine pridjeva. Sufiks je tu upotrijebljen da bi se ukazalo da je imenica السورة, na koju se odnosi pridjev, ženskog roda. Tako je i tunižanska upotreba riječi فاتح u gornjem značenju u skladu sa kur'anskom upotrebom, koja vrijedi kao osnovni izvor za izvođenje filoloških regula arapskog jezika. (Prim. 56, 57)

Jednu od neobičnih pojava u tvorbi novih riječi u Tunisu predstavlja pridjev الغار u značenju *stalni* na onim mjestima gdje se obično upotrebljava pridjev الدائم. Tako, dok bi savremeni Arap iz ma koje zemlje iz istočnog dijela arapskog svijeta rekao: المندوب الدائم *stalni delegat*, Tunizanin bi to isto iskazao ovako: المندوب الغار

Valja istaći da je oblik الغار bio u upotrebi kod starih Arapa mnogo češće u značenju *hladan*.¹⁶ Uporedo s tim bio je ovaj oblik u upotrebi u značenju *smiren*.¹⁷

Po unutarnoj vezi ovoga glagola čini nam se da bi upotreba pridjeva الغار mogla biti adekvatna upotrebi pridjeva الدائم. To zasnivamo na činjenici da je i jedan i drugi pridjev izveden iz takvog glagolskog korijena, koji u osnovi imaju približno slično značenje. (Prim. 58, 59)

Tunis je jedina arapska država čiju vladu ne sačinjavaju ministri, nego državni sekretari. Zanimljivo je da su se Tunizani opredijelili za termin كتاب الدولة, kao i za termin كتابة الدولة koji treba da označava državni sekretarijat, odnosno spomenutu funkciju. Da bismo mogli uočiti specifičnost tunižanske upotrebe ove sintagme, potrebno je podsjetiti se da riječ كتاب u savremenom

¹⁶ Govorilo se: يوم قار ولاية قارة
Ovaj pridjev je izveden iz masdara قَرّ
قَرّ što znači *hladnoća*. (Lisān-al-
-Arab, VI 391).

¹⁷ Govorilo se قَرّت بالمكان
što znači *smirio sam se, smjestio
sam se, skrasio sam se*. (Isto, 393)

arapskom jeziku označava sljedeće pojmove: *onaj koji piše, pisar, pisac, publicista*. To samo po sebi nameće pitanje: otkud onda da Tunizani prihvate spomenuti termin u značenju *sekretar* kad taj pojam, sam po sebi, i po funkciji koju faktički vrši lice koje nosi tu titulu, ne odražava ono čemu je namijenjen? U nastojanju da, bar donekle, uđemo u trag porijeklu ovog termina, pregledali smo neke staroarapske rječnike.¹⁸ Iz objašnjenja u tim rječnicima da se zaključiti da se naziv *كاتب*, u prvo vrijeme, davao licu koje je bilo obrazovano, a prije svega pismeno. Uz to da napomenemo da u državnom aparatu u arapskim državama u prošlosti srećemo funkciju *كاتب* i funkciju *كاتب السر*, dakako, uz položaj *الوزير*.¹⁹ To znači da ranije istaknute funkcije, što su ih obavljali razni funkcioneri, ne bi mogle biti adekvatne funkciji *državnog sekretara*, koja postoji u savremenom Tunisu. Zato nam se čini da navedeni termini koji su u upotrebi u današnjoj tunižanskoj političko-administrativnoj praksi ne odražavaju u potpunosti ono što se tim faktički želi izraziti. (Prim. 60, 61, 62)

Sa navedenim terminima leksički tijesno je vezana i riječ *مكتب*. Nju susrećemo u većem broju značenja, kao što su *pisaci sto, biro, kancelarija, kabinet* i sl. U Tunisu, a vjerovatno i u nekoj drugoj arapskoj zemlji, ta se riječ upotrebljava i u značenju *škola*. Odmah valja napomenuti da je ova upotreba stara u arapskom svijetu koliko je stara i pismenost uopće. Ne samo da se u to doba upotrebljavala glagolska osnova *ك.ت.ب* u značenju *pisati* nego su bile u upotrebi i neke proširene glagolske vrste koje gotovo ne susrećemo u životu.²⁰ Što se tiče upotrebe same riječi *مكتب* u staroarapskom jeziku, o tome nam pored Ibn Manzura²¹ pruža obavještenje i poznati klasični arapski filolog Mubarrid²² kojeg citira.

¹⁸ Ibn Manzūr objašnjavajući pojam *كاتب* između ostalog kaže:

في كتابه الى اهل اليمن قد بعث اليكم كتابا من أصحابي اراد عالما سمى به لان الغالب على من كان يعرف الكتابه ان عنده العلم والمعرفة وكان الكاتب عندهم عزرا

وفيهم قليلا (Isto, II 193)

¹⁹ Aššayh Abū-l-'Abbās Aḥmad Al-Qalqašandī, *Šubḥu-l-A'šā*, Cairo, 1913. IV s. 30.

²⁰ Među te oblike spadaju: *يكتب* *يكتب* odnosno *اكتب* *اكتب*

straciju njihove upotrebe autor *Lisānu-l-'Araba* navodi sljedeće:

كتب الرجل و اكتبه اكتابا علمه الكتاب
والمكتب المعلم والمكتب الذي يعلم
الكتاب (Lisān-al-'Arab, II 193)

المكتب موضع الكتاب والمكتب²¹
والمكتب موضع تعليم الكتاب والجمع
الكتابية.

المكتب موضع التعليم والمكتب المعلم²²
والكتاب الصيان

Riječ *مكتب* u značenju mjesto gdje se uči, škola bila je u upotrebi u arapskom jeziku u toku cijelog srednjeg vijeka pa čak gotovo do početka našeg stoljeća. Ova arapska riječ ostavila je svog dubokog traga i u nekim drugim jezicima kojima govore muslimani.²³

Danas je po općeprihvaćenoj praksi na području arapskog jezika riječ *مكتب* napuštena u navedenom značenju, i postala je arhaična. Umjesto nje u upotrebi je riječ *مدرسة مدارس*.²⁴ S obzirom na sasvim izmijenjeni lik škole u naše doba, koja predstavlja suštinski nešto drugo, nego što je taj pojam označavao u prošlosti, smatram da je naziv *مكتب* u tom značenju potpuno zastario i da nije u mogućnosti označiti ono što faktički predstavlja pojam škola danas. U Tunisu značenje ove riječi nije se ograničilo samo da označava školu u fizičkom smislu, nego je istovremeno taj termin protegnut i na izražavanje apstraktnog pojma školstvo. Tako se, na primjer, kaže *مكتبة ثانوية* što bi značilo srednje školstvo. (Prim, 63, 64)

U savremenom arapskom svijetu, posebno u Egiptu, u upotrebi je riječ *كبار* u značenju odrasli kad je riječ o kursevima, odnosno o školama za lica koja su prerasla za redovno školovanje. Međutim, u Tunisu u upotrebi je riječ *كهل* kao plural od *كهل*. Ako bi se željeli opredijeliti za jednu od ove dvije varijante, bilo bi teško, jer, po našem mišljenju, ni jedna ni druga riječ ne označavaju ono što se želi faktički time iskazati. Riječ *كهل* označava pojam sredovječan čovjek. Koliko je značenje toga pojma rastegljivo, dá se vidjeti iz riječi Ibn Manzura, koji kaže da ta riječ označava čovjeka između 30 i 40 godina života, a da se ta granica kod nekih pomiče i do 50 godina starosti.²⁵ Budući da je u konkretnom

²³ Za ilustraciju navodimo da je ova riječ u upotrebi u albanskom, hindu, kurdskom, peštu, srpskohrvatskom, tadžinskom, turskom, ujugurskom i urdu jeziku.

²⁴ Treba napomenuti da u staroarapskom jeziku nalazimo spomena riječi škola, izvedenoj od glagolske osnove d-r-s, ali to nije bio današnji oblik *madrasa*, nego oblik *madras*. O tome obliku Ibn Manzūr

kaže ovo: والمدراس البيت الذي يدرس

فيه القرآن.

Prema tome, ta riječ je označavala i mjesto gdje se uči Kur'an. Da bi upotreba ove riječi bila jasnija, napominjemo da se glagolska osnova d-r-s upotrebljavala, prema Ibn Manzūru, u značenju učiti napamet, memorirati. Zanimljivo je ukazati da je pluralni oblik *madaris*, također, prema gornjem autoru, u staroarapskom jeziku imao specifičnu upotrebu, jer je označavalo jevrejsku školu

(Isto, VII 382) مدارس اليهود

²⁵ Vidi *Lisān-al-'Arab*, isto, XIV 120.

slučaju riječ o kursevima, odnosno o večernjim školama za polaznike analfabetskih i sličnih tečajeva, koji po prirodi nastave okupljaju mlađe ljude koji nisu imali priliku da redovno, u ranoj mladosti, steknu osnovnu naobrazbu, čini se da riječ *كحول* ne bi bila najbliže značenju *odrasli* u ovom slučaju. Treba istovremeno ukazati da ni riječ *كبار* ne predstavlja adekvatno značenje za pojam *odrasli* u konkretno slučaju. Samo da se podsjetimo da je to krnja upotreba sintagme *كبار السن* što znači *stari, ljudi u godinama*. (Prim. 65, 66)

Riječ *لائحة* spada u red onih novostvorenih termina u administrativno-pravnoj terminologiji koje susrećemo u brojnim značenjima u savremenom arapskom svijetu. Zanimljivo je da se taj termin upotrebljava u savremenom turskom i perzijskom jeziku u nešto izdiferenciranoj upotrebi. Tunišanska specifična upotreba ove riječi doprinosi da se još više proširi lista značenja ove riječi. Ta specifičnost sastoji se u tome da se ta riječ upotrebljava u značenju *zaključci, rezolucije, odluke* za što se inače upotrebljava riječ *قرارات*. Ako bi bilo teško precizno povući razliku između uobičajene upotrebe ove riječi u većini arapskog svijeta, i one u Tunisu, smatramo da ne bismo pogriješili ako kažemo da je opće raširena upotreba ove riječi dominantna u zakonodavno-normativnoj terminologiji, a specifična tunišanska upotreba da je karakteristična za društveno-političku terminologiju. (Prim. 67, 68, 69)*

Riječ *ملتي* bila je u upotrebi kod starih Arapa, a i danas je u upotrebi u savremenom književnom jeziku u značenju *mjesto gdje se sastaje, mjesto gdje se stječe*. Po prirodi takvog svoga uopćenog značenja, neophodno je da uz tu riječ dolazi druga riječ, imenica, koja se prema njoj odnosi kao mudaf ilajh. Na taj način se stvaraju u arapskom terminu sastavljeni iz dvije riječi. Za ilustraciju da ukažemo da se tako upotrebljava sintagma *ملتي الطرق* *raskrsnica, raskršće, ملتي الأنهر* *stave, ملتي الأبرار* *rasadište, odnosno stjecište čestitih* i slično.

Zahvaljujući općenitosti značenja što ga pruža oblik *ملتي* Tunišani pomoću njega stvaraju svoje specifične termine. Restrikcijom osnovnog značenja što ga daje taj oblik, tunišanski filolozi došli su do određenih termina za neke nove pojmove što ih je život donio sa sobom. Tako taj oblik u Tunisu označava *skup, seminar,*

* U proširanom tekstu pod brojem 67 omaškom je štampano *لوحة* mjesto *لائحة*.

simpozijum gdje se inače u većini arapskog svijeta upotrebljavaju termini مؤتمر، حلقة دراسية؛ ندوة i drugi. (Prim. 70, 71)

Opće je poznato da je u savremenom arapskom jeziku prihvaćen termin وكالة između ostalog, i za pojam *agencija, predstavništvo*. Tako se kaže وكالة الأنباء u značenju *novinska agencija*, وكالة اغاثة اللاجئين الفلسطينيين u značenju *Agencija za pomoć palestinskim izbjeglicama* i slično. Uz to u Tunisu nailazimo i na upotrebu termina مندوبية u navedenom značenju.

Pri razmatranju ove specifične tunižanske upotrebe potrebno je ukazati da je u savremenom arapskom jeziku vrlo rijetka pojava upotrebe participa pasivnog + sufiks u imeničkom značenju. Da samo ukažemo na neke od njih: مأذونية *rajon nadležnosti ma'zuna*, مشروعية *zakonitost, poduhvat*, مشغولية *prezauzetost, zaokupljenost*, مفوضية *poslanstvo (diplomatsko predstavništvo)*. S obzirom na značenje glagola نـ دـ ب *delegirati, postaviti za predstavnika* čini nam se da je termin مندوبية izveden analogijom prema terminu مفوضية ili još bliže analogijom prema terminu مأذونية koje je gotovo identično kako po svojoj formi, tako i po semantici. (Prim. 72, 73, 74)

U staroarapskom jeziku riječ ندوة prvobitno je označavala *skup, sastanak*. Otud je sintagma دار الندوة predstavljala termin koji je, uglavnom adekvatan današnjem terminu *klub*. Savremena općeprihvaćena upotreba riječi ندوة pokazuje da je najčešće susrećemo u značenju *klub (literarni, debatni)* i u značenju *skup, veče (književno)*.

U Tunisu je ova riječ u upotrebi u značenju *konferencija, sastanak (društveno-politički)*. Primijetili smo da se upotreba ove riječi nekada isprepliće sa upotrebom riječi ملتقى, o kojoj je već bilo govora. Otuda, da bi čitalac mogao uočiti tu tunižansku semantičku specifičnost, potrebno je pažljivo pratiti njenu upotrebu (Prim. 75, 76, 77)

Vrlo je rijetka upotreba riječi منوب u savremenom arapskom jeziku. Sigurno je da je njen domen vrlo ograničen. Wehr ju je unio u svoj rječnik, ukazujući da ona znači *vlastodavac, mandator, birač i glasač*.²⁶ Ova je riječ u upotrebi u jeziku Tunizana, ali smo je

²⁶ Vidi Hans Wehr, *Arabisches Wörterbuch für die Schriftsprache*

der Gegenwart, Leipzig, 1956, s. 896.

našli u jednom drugom značenju. Naime, tamo je srećemo u značenju *klijent, branjenik*. Ako bismo izvršili upoređivanja značenja ove riječi, što ih navodi Wehr, sa onim što je osnovno što označava ovaj oblik participa pasivnog od glagolskog korijena *تاب ينوب*, došli bismo do zaključka da je ovdje riječ o dvije kategorije značenja: a) da je taj oblik u dva slučaja: *vlastodavac* i *mandator* izveden od tog istog korijena, ali koji je u značenju *povratiti se, vraćati se*. Po tome ta riječ označava *lice kojem se obraća*, odnosno *lice kojem pripada vlast*, i b) da je taj oblik u druga dva slučaja: *birač* i *glaslač* izveden također od istog glagola, ali sad u značenju *zastupati*. Tako bi po tome riječ *منوب* označavala *lice koje se zastupa*, odnosno *lice koje je prenijelo svoje pravo na drugo lice*. Dobivamo utisak da je tunižanska specifična upotreba te riječi izvedena na osnovu ove druge varijante. (Prim. 78, 79, 80)

II

GLAGOLSKI OBLICI

Morfološko-semantičke specifičnosti glagolskih formi i drugih oblika koji su izvedeni iz glagola predstavljaju takve pojave koje, kao i jedan dio imenskih oblika, imaju osnove u staroarapskoj leksici, a drugim dijelom su rezultat nastojanja savremenih tunižanskih filologa i drugih faktora koji rade na iznalaženju odgovarajućih riječi za potrebe savremenog jezika.

Posebno treba ukazati na pojavu, dosta raširenu u Tunisu, da se u izvjesnim slučajevima upotrebljavaju oblici proširenih glagolskih vrsta na onim mjestima gdje je inače odomaćena i sasvim dovoljno i u skladu sa gramatičkim normama, da se upotrijebi glagolski oblik I vrste. Ako se zna da je osnovni smisao upotrebe proširenih glagolskih vrsta uopće, da se u većini slučajeva postigne određeni stepen intenziteta dotične radnje, onda postaje jasno da se u slučajevima takve upotrebe glagola, u izvjesnom smislu, narušavaju utvrđena jezička pravila koja su bila u toku vijekova neprikosnovena za sve one koji su htjeli očuvati jezičku čistotu. Tako se primjenom morfoloških devijacija kod izvjesnog broja glagola proširuje krug i semantičkih specifičnosti u savremenom književnom jeziku.

Savremeni arapski jezik poznaje glagole *أرجأ* i *أجل يؤجل تأجيل* u značenju *odgoditi, odložiti*. Kad se želi izraziti pojam *biti odgođen, odložen* (sastanak, sjednica), tada se obično to izražava pasivnim oblikom imperfekta tih glagola, pa se kaže *أجل الاجتماع* odnosno *أرجأت الجلسة* i slično. Uz to, odomaćeno je da se to iskazuje imperfektom V glagolske vrste, pa se kaže *تأجل الاجتماع*, ali se bar

na osnovu rječnika ne bi moglo tvrditi da postoji slična upotreba od ranije navedenog drugog glagola.

Za razliku od te opće raširene upotrebe, Tunižani za izražavanje pojma *biti odgođen* upotrebljavaju glagol *تأخر*. Koliko smo mogli provjeriti, na takvu upotrebu ne ukazuju arapski rječnici, a osim toga, čini nam se, da ona ne predstavlja najbolje rješenje za izražavanje onoga što se želi tim iskazati. Naime, sam taj oblik u upotrebi je, kao što je poznato, u značenju *zakasniti, zadocniti*. S obzirom na osnovno značenje glagola *أُتخِرَ يُؤَخِّرُ تَأخِيرًا ostaviti za kasnije*, čini nam se da bi se pasivnim oblikom imperfekta toga glagola vjernije izrazio pojam *biti odgođen* nego što se to čini pomoću oblika *تأخر*. (Prim. 81, 82)

Vrlo dobro su poznata nekoliko značenja u kojima se upotrebljava glagol *بعث بعث بعث*. Da podsjetimo da taj glagol obuhvata značenje: *poslati, uputiti, izaslati, zatim proživjeti, oživjeti* (mrtvog). Uz ta značenja u Tunisu srećemo ovaj glagol u neobičnoj upotrebi. Kako nismo u mogućnosti, zbog oskudne raspoložive građe, utvrditi sva ta značenja, mi ćemo ukazati samo na neka od njih kao što su *osnovati, oformiti, otvoriti* (ustanovu) i slično, gdje se obično upotrebljavaju glagoli: *أقام، أسس، أنشأ*. Dobiva se utisak da su tunižanski filolozi za upotrebu te riječi u navedenim specifičnim značenjima našli izvjesnu suptilnu sličnost sa istim glagolom koji se upotrebljava u značenju *proživjeti, oživjeti*. Kako ti pojmovi u sebi obuhvataju pojam nastanka nečega što je do tada bilo mrtvo, to se analogno tomu došlo do ove specifične upotrebe. (Prim. 83, 84, 85)

Jednu od najinteresantnijih semantičkih specifičnosti glagola u tunižanskoj upotrebi predstavlja glagol *جد يجد* u značenju *dogoditi se, odigrati se, zbiti se*. To dolazi otuda što je općepoznato da navedeni glagol dolazi u upotrebi u nekoliko značenja, kako u savremenom, tako i u klasičnom arapskom jeziku, koji nemaju nikakve veze sa tunižanskom upotrebom, kao što su: *biti nov, odrezati, odsjeći i slično*. (Prim. 86, 87)

Poznato je da je riječ *استجواب* prihvaćena u savremenom arapskom jeziku kao policijsko sudski termin u značenju *saslušanje, ispitivanje*, te u značenju *interpelacija* (u parlamentu). Tunižani ovaj *masdar* upotrebljavaju u još jednom, specifično njihovom značenju. Naime, ta je riječ prihvaćena i u novinarsko-diplomatskoj terminologiji u značenju *intervju, izjava*. Može se uočiti da je glagolski oblik koji je upotrijebljen u imenskom značenju, u upotrebi de facto u dvije kategorije značenja. U prvobitnoj upotrebi glagola X vrste, kad se izražava izvjestan vid traženja. U konkretnom slučaju riječ je o »traženju da se dâ odgovor«. To jasno dolazi do izražaja u opće raširenoj upotrebi ove riječi. Međutim, kad je riječ o specifičnoj tunižanskoj upotrebi, tu se de facto i ne osjeća gore

spomenuto osnovno značenje tog glagola, nego radnja koja logično treba da uslijedi iz takve upotrebe. Tunižani u ovoj svojoj specifičnoj semantičkoj upotrebi postupaju analogno praksi koja se u savremenom arapskom jeziku ne rijetko koristi da se pomoću X vrste glagola izražava radnja koja se traži osnovnom upotrebom tih glagolskih oblika. Da podsjetimo na slične pojave: استقال *tražiti da kaže, tražiti da se izjasni* danas se jednostavno upotrebljava u značenju *podnijeti ostavku*; استجلب *tražiti da nabavi* danas u značenju *nabaviti, angažirati*; استشار *tražiti savjete* danas *konzultirati se*; استعار *tražiti na posudu* danas *posuditi* itd.

Na osnovu svega toga, tunižanska upotreba može se uzeti kao ispravna, jer je izvedena u duhu regula arapskog jezika. (Prim. 88)

Glagol حاكم يحاكم محاكمة koji se upotrebljava u značenju *suditi se, voditi sudski proces*, u Tunisu je u upotrebi u značenju *osuditi, biti osuđen* (sudski), *izreći kaznu*. Dakle, u onom značenju u kojem se u takvim slučajevima upotrebljava glagol قضي على odnosno حكم على, od kojega se inače upotrebljava particip pasivni محكوم عليه odnosno مقضي عليه u značenju *osuđen*. (Prim. 89, 90, 91)

U Tunisu je vrlo često u upotrebi masdar نحرى u značenju *zabrana*. To je specifična tunižanska upotreba, kojoj ne nalazimo traga u drugim dijelovima savremenog arapskog svijeta, gdje se inače upotrebljava masdar حظر, odnosno نحرى منع u tom značenju.

Valja istovremeno ukazati da glagolu حجر يحجر iz kojeg je izveden gornji masdar nalazimo spomena u rječnicima, ali u značenju koje je u vezi sa pojmom *kamen*. Tako taj oblik znači *pretvoriti u kamen ili djelovati tvrdo kao kamen*.

Uz te masdare u upotrebi je još i masdar حجر صحى, ali rijetko samostalno, najčešće u sintagmi حجر صحى u značenju *karantin*.

Što se tiče upotrebe forme حجر u staroarapskom jeziku, njoj nalazimo traga u Lisan-al Arab-u u navedenom tunižanskom značenju. S obzirom na činjenicu da Ibn Manzur glagolski korijen حجر obrađuje na punih sedam strana svoga rječnika, ukazujući detaljno na upotrebu I vrste ovog glagola, a da uopće ne govori o upotrebi forme حجر bilo u jednom ili drugom značenju, moglo bi se zaključiti da je ta upotreba u klasičnom jeziku bila rijetkost. (Prim. 92, 93)

Glagol *حلّ يحلّ حلول* u upotrebi je u savremenom arapskom jeziku u nekoliko značenja, kao što su: *doći, nastupiti* (praznik, godišnje doba i slično), *odsjesti, nastaniti se, zauzeti* (mjesto). U Tunisu taj glagol srećemo i u specifičnom značenju *doći, doputovati, stići*, to jest, srećemo ga na onim mjestima gdje se inače upotrebljava glagol *وصل يصل وصول*. Dobivamo utisak da je ova riječ u tunižanskoj upotrebi pod utjecajem stare arapske jezičke prakse kada su se u ovom značenju, vjerovatno, podjednako mogli upotrijebiti glagoli *نزل ينزل نزول* 'هبط يهبط هبوط', pa i sami glagol o kojem je ovdje riječ. Naime, sva ta tri glagola označavaju kretanje prema određenom cilju. (Prim. 94, 95, 96)

Ni tunižanska upotreba glagola *نحوّل يتحوّل تحول* u značenju *krenuti, uputiti se, oputovati, putovati* nije manje interesantna. Naime, poznato je da se taj glagol, između ostalog, upotrebljava u značenju *izmijeniti se, preokrenuti se* (stanje), *pretvoriti se, preinačiti se* i slično. Uočljivo je da je svim tim značenjima zajednička izvjesna promjena koja se događa unutar pojedinih subjekata za koje je vezana ta radnja. Međutim, tunižanska upotreba o kojoj je ovdje riječ, ne može označavati to. Ona bi se, po našem mišljenju, jedino mogla objasniti tako da oblik *نحوّل* u ovoj specifičnoj upotrebi predstavlja ekstenziju navedenog značenja u smislu kretanja s jednog mjesta na drugo. Vjerovatno da se potvrda za to može naći, djelomično, u upotrebi toga glagola u značenju *seliti se, preseljavati, doseliti* (iz stana u stan, odnosno iz mjesta u drugo). (Prim. 97, 98, 99)

Većina arapskih zemalja za pojam *kurs* upotrebljava sintagmu *حلقة دراسية*, sa izuzetkom Tunisa. Tamo se upotrebljava termin *تربص*. Opće je poznato značenje ove riječi, kako u klasičnom, tako i u savremenom jeziku. Naime, taj masdar znači: *pravljenje zasjede, čekanje u busiji*. Zbog takve specifične upotrebe ove riječi u Tunisu, čitalac se može naći u nedoumici, što ona treba da znači. Obično u takvom tekstu je i particip aktivni *متربصون* od tog oblika u značenju *polaznik kursa, kursista*. Kod Wehra nalazimo spomena terminološkoj upotrebi ove riječi. Međutim, dobijamo utisak da autor nije precizno odredio terminološko značenje upotrebe te riječi. Prema njemu, kao prvo terminološko značenje riječi *تربص* je *pripravnička dužnost*, a kao drugo značenje riječi *متربص* je *osoba koja očekuje službu*. Originalni tekstovi kojima argumentiramo našu tvrdnju pokazaće da je pri upotrebi masdara *تربص* riječ o *kursu*, a pri upotrebi participa aktivnog *متربصون* da je riječ o *kursisti*. (Prim. 100, 101, 102)

U savremenom jeziku u svakodnevnoj je upotrebi glagol *رسا یرسو رسو* u značenju *pristati, ukotviti se* (brod). Međutim, Tunizani u tom istom značenju upotrebljavaju umjesto prve glagolske vrste, IV vrstu *أرسی یرسی ارساء*. K tome, u Tunisu je, kako se vidi iz dolje navedenog primjera, taj isti oblik u upotrebi za pojam *spuštanje aviona*, za što se inače upotrebljava glagol *هبط یربط یربوط* (Prim. 103)

Tunizani u svom svakodnevnom govoru upotrebljavaju riječ *ترصیف* u značenju *istovar*, na onim mjestima gdje se obično upotrebljava riječ *تفریغ*. Očito je da je riječ *ترصیف* izvedena po modelu riječi *تفریغ*, ali koliko je u skladu sa regulama o načinu izvođenja glagola, to je posebno pitanje. Dobiva se utisak da su Tunizani tražeći adekvatan termin za pojam *istovar*, koji je obično tijesno vezan za lučki dok odnosno za peron, što se u arapskom jeziku inače izražava riječju *رصیف*, našli neku sličnost i pojmovnu povezanost između ta dva pojma i tako došli do termina *ترصیف*. Da podsjetimo da rječnici savremenog arapskog jezika poznaju samo glagolsku osnovu *رصف یرصف* i to u značenju *popločati, kaldrmisati* ili u još češćoj upotrebi *asfaltirati* (*رصف بالأسفلت*), a da nema spomena formi II vrste od navedenog glagola. Istovremeno treba ukazati da s rezervom gledamo na tvrdnju Hansa Wehra da je u upotrebi i ovaj oblik u gotovo istom značenju u kojem dolazi glagol *رصف*, o čemu je maločas bilo govora. (Prim. 104)

U arapskom svijetu za pojam *povećati* (cijene) obično je u upotrebi glagol *زاد یرزید زیادة*, odnosno *رفع یرفع رفع*. Međutim, primijetili smo da Tunizani za taj pojam upotrebljavaju glagol II vrste *رّفع یرّفع ترفیع*. Taj se glagol u savremenom jeziku upotrebljava rijetko, i to u značenju: *uzdizati, uzvisiti, uzvisivati, promaknuti* i slično. Očito je da sva ta značenja pokazuju izvjestan intenzitet radnje, što im ga daje sama glagolska forma. I upravo zbog toga čini nam se da za navedeni pojam *povećati* bolje odgovara upotreba I vrste glagola. (Prim. 105, 106)

Vjerovatno da se negdje u savremenim rječnicima može naći glagol *تساکن یرساکن*, ali nam se čini da je upotreba te glagolske forme potisnuta iz arapskog jezika u većini zemalja. Ipak treba ukazati da su Tunizani zadržali ovaj oblik, ali ne u onom prvobitnom značenju što ga daje ta forma, tj. *živjeti zajednički*, nego u značenju niza najobičnijih glagola, kao što su *أقام*, *سکن*, *قطن*, i drugih koji znače *stanovati, nastanjivati, boraviti, živjeti*. (Prim. 107)

Opće je poznata upotreba glagola *سمى يسمي تسمية* u značenju *dati ime, dati naziv, nazvati, nazivati* i slično. Tunizani su proširili taj krug značenja unoseći jednu specifičnu upotrebu, koja ima terminološko-administrativan karakter. Naime, na onim mjestima gdje se obično u savremenom arapskom jeziku upotrebljava glagol *عين يعين تعين* u značenju *imenovati, naimenovati, postaviti, odrediti*, u Tunisu se upotrebljava navedeni glagol. Dobivamo utisak da su Tunizani prilikom upotrebe ove riječi u navedenim značenjima pod utjecajem francuske riječi *nomination*, koja označava upravo navedene termine. (Prim. 108, 109)

Vrlo dobro je poznato da Arapi upotrebljavaju glagol *طرد* *يُطرد* *يُطرد* u značenju *protjerati, izgnati*. Međutim, Tunizani to izražavaju pomoću IV vrste glagola. Konzultirajući nama dostupne starije arapske rječnike, mogli smo utvrditi da je u staroarapskom jeziku bila u upotrebi forma *أطرد* u značenju: *učinio, odnosno dao naređenje da se protjera*. Prema tome, savremena tunižanska upotreba ovoga glagola spada u red onih glagola u kojima Tunizani pokazuju tendenciju da u izvjesnim slučajevima potiskuju I vrstu glagola upotrebom proširenih glagolskih vrsta. (Prim. 110, 111)

U političko-diplomatskom jeziku za sve češću frazu *uvjeravati, pružati uvjeravanja*, u arapskom svijetu obično se upotrebljava glagol *قدم تأكيد*, odnosno fraza *أكد يؤكد تأكيد*. Međutim, Tunizani u ovom slučaju radije upotrebljavaju glagol *طمئن يطمئن* odnosno frazu *أعطى تطمينات*. Za tunižansku upotrebu ne bi se moglo tvrditi da je bez osnova, jer glagolski oblik *طمئن* znači: *umirivati, uspokojivati* (nekoga) i slično. (Prim. 112)

Glagolska osnova *ف-و-ت* u upotrebi je, kako u klasičnom, tako i u savremenom arapskom jeziku. Međutim, II glagolska vrsta od te osnove novijeg je datuma, jer joj ne nalazimo traga u staroarapskim rječnicima. Tako taj glagol *فوت يَفوت تَفويت* nalazimo u upotrebi u nekoliko vrlo sličnih značenja, koja se uglavnom mogu svesti na ova: *propustiti, dati da prođe, proturiti naprijed*. Osim te, zanimljivu upotrebu ovoga glagola srećemo u Tunisu, gdje se javlja u značenju *dati, ustupiti, dati u vlasništvo*. Dobivamo utisak da se taj glagol upotrebljava na onim mjestima gdje se obično u drugim dijelovima arapskog svijeta upotrebljava glagol *ملك يملك تملك*. Hans Wehr evidentira ovo značenje u svom rječniku, ali kao i obično se navodi da je to specifična upotreba, ograničena na jednu usku teritoriju. Uostalom, evo i izričitog tunižanskog teksta iz kojeg se da to utvrditi: (Prim. 114, 115, 116)

U većini arapskih zemalja pojam *obrazovanje, obučavanje* izražava se izrazom التعلیم odnosno التدريب , a pridjev *obrazovni* izražava se oblikom تعليمي odnosno تدريبي . Međutim, u Tunisu se susrećemo i sa upotrebom oblika التكوين u značenju *obrazovanje, obučavanje*, kao i sa oblikom تكويني u značenju *obrazovni*.

Treba istaći da ova tunižanska semantička specifičnost, po našem mišljenju, nema nikakve podloge u staroarapskom jeziku gdje se glagolski oblik كَوْن يكون iz kojeg je izvedena riječ نَكُونْ upotrebljavao isključivo u značenju *stvoriti, dati nešto što ranije nije postojalo*, koju upotrebu i danas susrećemo u savremenom jeziku, s tim što je taj oblik u savremenoj jezičkoj upotrebi obogaćen izvjesnim novim značenjima koja su više ili manje pojmovno vezana za osnovno značenje toga glagolskog oblika. Za ilustraciju da navedemo da danas glagolski oblik كَوْن يكون susrećemo u upotrebi u značenju *formirati, izgraditi* (mišljenje), *oblikovati, obrazovati, sastaviti* (komisiju i slično) kao i *činiti, predstavljati* (opasnost, uspjeh).

Dobiva se utisak da su Tunižani ovu svoju jezičku specifičnost bazirali pod utjecajem upotrebe riječi *formation* u francuskom jeziku, a podlogu u arapskom jeziku našli u dosta rastepljivoj upotrebi oblika نَكُونْ . (Prim. 117, 118, 119, 120)

Poznato je da se glagol التأم يلتأم u savremenom jeziku isključivo upotrebljava u značenju *zacijeliti* (rana). Tunižani, međutim, toj upotrebi dodaju još jednu. Naime, oni taj glagol upotrebljavaju u značenju *održati se* (sastanak, sjednica). Za takvu upotrebu nalazimo izvjesnu osnovu u klasičnoj upotrebi na što, uostalom, ukazuje i Ibn Manzūr.²⁷ Iz ovog se može zaključiti da je glagol التأم bio u jednoj posebnoj upotrebi, koja je ipak u sebi sadržavala pojam *sastajanja, nagodbe*. Dobivamo utisak da su se tunižanski filolozi opredijelili za ovu upotrebu iz prostog razloga što osjećaju da ona u sebi sadrži pojam *povezivanja, sljubljivanja* (nečega). Analogno takvom shvatanju, oni ga primjenjuju u navedenoj upotrebi, iako se ne bi moglo tvrditi da taj glagol može izražavati pojam *održavati se, biti održan* (sjednica i slično), što inače u većini arapskih zemalja izražava glagol عقد، انعقد (Prim. 121, 122)

Pojam *rasna diskriminacija* koji je novijeg datuma u političko-diplomatskoj terminologiji u svijetu uopće, iziskivao je posebna istraživanja arapskih filologa u svrhu iznalaženja odgovarajućeg

التأم الفريغان والرجلان إذا تصالحا وقد تلائم القوم والتأماوا اجتمعوا 27) واتفقوا وتلائم الشيطان إذا اجتمعا ويقال (Lisān-al-‘Arab, XVI 3)

termina. Može se tvrditi da je gotovo cjelokupna arapska javnost prihvatila termin التمييز المنصرى u navedenom značenju. Pa ipak, arapski filolozi u Tunisu ogradili su se od takve upotrebe. Danas se u tunižanskoj javnosti, bar koliko smo mogli dobiti utisak iz nama dostupne štampe, isključivo upotrebljava termin الميز المنصرى u spomenutom značenju. Poenta je ne dva oblika masdara, التمييز المميز koji su konfrontirani u navedenim terminima. Postavlja se pitanje u kakvom su odnosu jedan prema drugom? O tome govori Ibn Manzūr na početku svoje obrade glagolskog korijena ميز. ²⁸ Iz citiranog jasno proizlazi da su oba oblika bila u upotrebi u klasičnom arapskom jeziku, kao i njihove glagolske osnove ماز يميز ماز يميز i ماز يميز ماز يميز i da su upotrebljavani u istovetnom značenju. Međutim, vrijeme je učinilo svoje. Većina arapskih filologa odlučila se za upotrebu riječi تميز u navedenom terminu, dok su Tunižani zadržali na tom mjestu kao termin riječ ميز. Znači, savremena tunižanska varijanta ostaje sasvim ispravna, ali i specifična. Ona je u duhu citirane upotrebe u staroarapskom jeziku. Na kraju da ukažemo da i forme ميز تميز i ميز تميز predstavljaju autentične adekvatne novolatinske riječi *diskriminatio*, u značenju *odvajanje, pravljenje razlike*. (Prim. 123, 124)

Pojam *biti priređen, biti održan* (priredba i slično) u većem dijelu savremenog arapskog svijeta izražava se pomoću glagola اقيم. Tako se kaže اقيمت المظاهرات *održane su manifestacije*, odnosno *demonstracije* ili اقيمت حفلة استقبال *priređen je prijem* i slično. Međutim, Tunižani vrlo rado u ovakvim slučajevima upotrebljavaju glagol انتظم ينتظم انتظام. Valja napomenuti da neki savremeni rječnici evidentiraju ovaj glagolski oblik, ali u značenjima koja su tijesno vezana za glagolski oblik I vrste نظم ينظم نظم što znači *nizati, naredati, ispjevati* (pjesmu) i slično. Pravo govoreći, VIII vrsta glagola od te osnove vrlo rijetko je u upotrebi, tek što joj nešto češće traga nalazimo u upotrebi masdara انتظام , i to s prijedlogom ب , te participa pasivnog منتظم kao pridjeva u značenju *redovit*, odnosno uz riječ صورة شكل u funkciji adverbna načina, a u značenju *uredno, redovno* i slično.

28) الميز التمييز بين الاشياء تقول نرت
بعضه من بعض فاننا اميزه ميزا وقد اماز بعضه

من بعض ونرت الشيمياء اميزه ميزا عزلته
وفرزته وكذلك ميزته تميزا.

(Isto, VII 280)

Sa navedenom specifičnom tunižanskom upotrebom glagola tijesno je vezana i specifičnost upotrebe oblika *منتظم* u značenju *organizacija*, gdje se obično upotrebljava termin *منظمة* odnosno *هيئة*. (Prim. 125, 126, 127)

III

NAPOMENA O UPOTREBI NEKIH PRIJEDLOGA

I, najzad, da ukažemo samo na jednu od najkarakterističnijih upotreba prijedloga u savremenom arapskom jeziku u Tunisu. Riječ je o specifičnoj upotrebi prijedloga *على*. Prilikom izražavanja vremena, ili preciznije rečeno sata, kada će se održati sastanak, odnosno ma kakav skup, Tunižani vrlo često u takvim slučajevima upotrebljavaju navedeni prijedlog. Poznato je da se inače u savremenom arapskom jeziku na takvim mjestima, tj. u funkciji priloške oznake za vrijeme, upotrebljava prijedlog *في*. Potrebno je napomenuti da u nama dostupnim rječnicima starog arapskog jezika nismo mogli naći traga ovakvoj upotrebi prijedloga *على*. Postoji mogućnost da su Tunižani u ovakvim slučajevima pod utjecajem prijedloga *à* u francuskom jeziku, koji se redovno upotrebljava u značenju *u*, ali i u značenju *na*. (Prim. 128, 129, 130)

Završna riječ

Izložene morfološko-semantičke specifičnosti u savremenom književnom arapskom jeziku u Tunisu predstavljaju samo jedan dio iz mnoštva sličnih jezičkih pojava na tome području. Ako bismo htjeli ukazati na njihove uzroke, onda bi se oni, po našem mišljenju, mogli svesti pod dva osnovna momenta: a) izoliranost Tunisa kao jedne od zemalja Magriba od ostalog, istočnog dijela arapskog svijeta i b) pokušaj Tunisa da ide vlastitim putem u stvaranju modernog jezika.

Ma koliko bila tačna konstatacija nekih savremenih historičara i pobornika arapskog jedinstva u pojedinim zemljama arapskog istoka da podjela arapskog svijeta na dva dijela, istočni (Mašriq) i zapadni (Magrib) predstavlja pokušaj svjetskog imperijalizma da se razbije jedinstvo široke arapske zajednice, ipak, čini se da u takvoj podjeli ima neke istine. Ogromna prostranstva arapskog svijeta od Atlantika do Arapskog zaliva, u pravcu zapad—istok, predstavljala su u daljoj prošlosti takve geografske prepreke koje su stvarno djelovale na udaljavanje jednog regiona od drugog i

distancirale njihovo stanovništvo. Ipak, zemlje od Egipta na istok bile su mnogo više međusobno povezane i upućene jedna na drugu u svojoj prošlosti, te su u izvjesnom smislu imale ujednačeniji jezik. Međutim, zemlje Magriba na velikim prostranstvima sjeverne Afrike ostajale su sticajem prilika udaljenije i izolovanije od ostalog dijela arapskog svijeta, što se, između ostalog, osjećalo i na polju jezika. Te jezičke diferencijacije dolaze naročito do izražaja u posljednjih stotinu i pedeset godina kada arapski jezik na Istoku doživljava svoj uspon u većem dijelu arapskih zemalja kao rezultat ozbiljnih napora da se jeziku povrati mjesto u društvu koje mu pripada, dok su zemlje Magriba, među kojima i Tunis, pod dominacijom francuskog, španskog i italijanskog kolonijalizma bile onemogućene da idu putevima sličnim onima kojima su krenula njihova braća na Istoku. Potrebno je istovremeno ukazati i na ovu činjenicu: dok je engleski kolonijalizam u jednom dijelu arapskog istoka činio neuspjele pokušaje da arapski jezik bude potisnut iz javnog života i zamijenjen engleskim jezikom, odnosno da se arapski književni jezik poistoveti sa vulgarnim narodnim jezikom, francuska kolonijalna vlast u zemljama Magriba bila je u tom pogledu beskompromisnija, što se da vidjeti iz toga da je francuski jezik zauzeo dominantno mjesto u tom periodu u javnom životu toga regiona, a arapski jezik bio osuđen da nastavi odranije započeti kurs dekadentnosti, koja je ozbiljno prijetila njegovu postojanju.

Otkako je Tunis stekao svoju nezavisnost (1956), od tada se počinju osjećati naponi usmjereni u pravcu obnavljanja i osavremenjavanja književnog arapskog jezika u zemlji, po prilici u onom smislu u kojem se odvijao taj proces u nekim istočnim zemljama u prošlom stoljeću. Vrijeme je relativno kratko da bi se mogao očekivati onakav stepen napretka na ovom planu kakav su ostvarile neke zemlje arapskog istoka do sada, a čiji je proces bio duži, pa, čini se, čak i intenzivniji. Proces stvaranja savremenog arapskog jezika u Tunisu, bar kako nam izgleda, dobrim dijelom otežava činjenica da je znatan broj tunižanskih intelektualaca školovan na evropskim univerzitetima, odnosno da je prošao kroz francuske škole u zemlji koje su im dale poseban pečat, što čini da oni stoje mnogo više pod utjecajem francuske kulture i francuskog jezika, nego da od njih stvara pobornike arapske kulture i čistote arapskog jezika. Dobija se utisak da su u bližoj prošlosti u toj zemlji postojala jedino dva značajnija punkta koji su djelovali kao rasadnici arapske kulture i jezika. Mislim na poznato staro islamsko učilište Gāmi' al-Zaytuna (XII stoljeće) i školu Al-Šādiqiyya (XIX stoljeće).

Savremeni tunižanski filolozi i sredstva informiranja čine sve u granicama svojih mogućnosti da se književni jezik unaprijedi, ali se istovremeno dobija utisak da postoje tendencije da književni jezik u Tunisu dobija izvjesna obilježja koja će biti specifična za tu zemlju. Takav zaključak nametnuo bi se svakome, ko bi sa strane objektivno pokušao sagledati stvari na tom polju u toj zemlji u sadašnjem momentu.

Specifičnosti što ih nosi u sebi savremeni književni jezik u Tunisu, a na koje smo jednim dijelom ukazali na ovom mjestu, nisu ograničene, kao što bi se moglo pretpostavljati, na terminologiju koja je, istinu govoreći, dosta šarolika u arapskom svijetu, nego su one prisutne, manje-više, u svim oblastima leksike, kako u imenica, tako i u pridjeva, glagola, pa čak i u prijedloga. Na jezičke specifičnosti na izvjesnom regionu ne bi se moglo, a niti smjelo gledati kao na nešto što je negativno i nedopustivo u dotičnom jeziku, koji je u upotrebi na jednom širokom jezičkom području kojim se služi višemilionski narod. Drugim riječima, ne može se jedna specifična forma riječi, odnosno jedna specifična upotreba riječi a priori odbiti samo zato što je specifična i što odudara od uobičajene upotrebe u drugim oblastima. Jer, ako bi se tako postupalo, onda bi bio osujećen i onemogućen samostalan razvoj jezika dotičnog područja. Takav tretman bio bi neprihvatljiv kako sa stanovišta savremene lingvistike, tako isto i sa stanovišta ravnopravnosti svakog regiona u sklopu šireg jezičkog područja u iznalaženju vlastite izražajne mogućnosti u okviru određenog jezika. Zato mislimo da izvjesne specifičnosti književnog jezika u Tunisu, koje se mogu podvesti pod regule arapskog jezika, obogaćuju sam jezik i treba da dobiju mjesta u savremenim rječnicima, što, uglavnom, nije bila dosadašnja praksa. Međutim, specifičnosti koje se ne bi mogle dovesti u sklad sa postojećim regulama književnog jezika, same po sebi ostaće vezane za dotični region, bez izgleda da se njihova upotreba prenese na šire područje.

Uvidom u arapski književni jezik u nekim drugim zemljama Magriba, srećemo se s nekim filološkim pojavama koje su karakteristične i za govorni arapski jezik u Tunisu. To nedvojbeno ukazuje da među tim zemljama postoje tješnji i intenzivniji odnosi i međusobno prožimanje kultura tih zemalja, s posebnim akcentom na jezik. Teško bi bilo bez prethodnih proučavanja ovoga problema nešto određenije tvrditi o tome da li je prisutnost tih specifičnosti u tim zemljama rezultat utjecaja književnog jezika u Tunisu, pa, ako jest, u kolikoj je mjeri prisutan taj utjecaj u svakoj od tih zemalja. Uostalom, naš je cilj bio da ukažemo samo na pojavu filoloških specifičnosti u savremenom književnom jeziku u Tunisu bez pretenzija da šire sagledavamo ovaj problem, te da iznalazimo međusobna prožimanja jezika jedne sa jezikom druge zemlje na čitavom regionu arapskog Magriba.

PRIMJERI

- (١) ينظم المكتب الجهوي تربصات لتكوين اطارات الشبيبة المدرسية (العمل ٧ اجانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٢) ودهو المواطنين و الاطارات الى مواصلة الجهاد في معركة النمو (العمل ١٢ ماي ١٩٦٨ ص ٤)
- (٣) اطارات الامة (العمل ٤ اجانفي ١٩٦٧ ص ٢)
- (٥) المساعي الاخيرة لاستئناف العلاقات الدبلوماسية مع المانيا الفدرالية كانت نتيجة بادرة مصرية (العمل ٤ اجانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٦) ولم يشجعنا موقف فرنسا على اتخاذ بوادر جديدة (العمل ٤ اجانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (٧) بسطة من السيد الوالي شيخ المدينة تتضمن حوصلة اجازات العام الفارط وبرنامج العام المقبل (العمل ٥ ماي ١٩٦٨ ص ٨)
- (٨) القى بسطة تاريخية عن مسيرة المظاهرة و صمودها في وجه الجيوش الاجنبية (العمل ٧ اجانفي ١٩٦٧ ص ٢)
- (٩) و القى السيد كاتب الدولة في مستهل الجلسة بسطة ضافية حول الحالة الاقتصادية (العمل ٢٠ اجانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (١٠) وتنقلت امس بقايا الرواد الثلاثة بالطائرة الى واشنطن (العمل ٣١ اجانفي ١٩٦٧ ص ١)

- (١١) الاستعدادات لتدريس العلوم العربية في الثانويات
تدرجياً على ان تعرب الاجتماعيات كالتاريخ والجغرافيا
و الفلسفة بالسرعة الممكنة (اللسان العربي الرباط ،
المجلد السادس ص ٣١ - ٣٢)
- (١٢) القى كاتب الدولة خطابا حل فيه معطيات التنمية
الجهوية بولاية القصيرين (العمل ٢٢ ماي ١٩٦٨ ص ٧)
- (١٣) ملقى المجالس الجهوية للتخطيط بباجة (العمل ١٤
أفريل ١٩٦٨ ص ٩)
- (١٤) قام السيد كاتب الدولة للصحة بزيارة أقسام المدرسة
الجهوية الجديدة للصحة (العمل ٣١ جانفي ١٩٦٧ ص ٢)
- (١٥) المدير العام للشركة الجهوية للتوريد و التصدير
(العمل ١٢ جانفي ١٩٦٦ ص ٤)
- (١٦) بعض جوانب تجويز المدن و الدساكر و الارياف (الصباح
١٣ ١٩٦٤ ص ٣)
- (١٧) قنابل النابلم و الغاز المخنقة (العمل ١٢ جانفي ١٩٦٧
ص ١)
- (١٨) احراق القرى والمد اشتر (العمل ٢٥ جانفي ١٩٦٧ ص ٩)
- (١٩) نشر التعليم في القرى و المد اشتر (حوليات الجامعة
التونسية ١٩٦٩ العدد السادس ص ٤٠)
- (٢٠) ومن هناك تتسرب على طول الجبال وتنتشر وتعم
المدن و القرى و المد اشتر (العمل ١٧ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)

- (٢١) تفيد الأنباء ان معارك طاحنة تجرى حاليا بين الطرفين المتقابلين للاستيلاء على الدولاب الاداري وذلك في مدينتي بكين وشانغهاي (العمل ٢٢ جانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٢٢) وتكون الدولة هي المالكة لدواليب الانتاج والمشرفة عليه (العمل ١٧ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٢٣) العقارات الدولية (العمل ١٨ جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٢٤) ويشمل المشكل الاقتصادي في ايجاد التمويلات اللازمة التي يسدها هاديا ديوان الاراضي الدولية (العمل ٣١ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٢٥) المناطق الرعوية في وسط البلاد وجنوبها (حوليات الجامعة التونسية، ١٩٦٦، العدد الثالث ص ١٠٦)
- (٢٦) فيتعطل بروز الاعشاب الرعوية (حوليات الجامعة التونسية، ١٩٦٦، العدد الثالث ص ١١٠)
- (٢٧) فحفرت الابار التي اصبحت تتراوح كميات المياه فيها بين ٥ او ٣٥ لتر في الثانية وبذلك توفرت امكانيات لتنويع الزراعات و احداث الزراعات السقوية التي كانت ناجحة حسب التجارب (العمل ١٨ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٢٨) ادخال انواع جديدة من الزراعات السقوية (العمل ٢٨ ماي ١٩٦٨ ص ٤)

- (٢٩) تدعو الشعبية الاشتراكية الدستورية بباجة كافة منخرطيها و المواطنين لحضور الجلسة التمهيدية لمؤتمر الشعب التي ستعقد اليوم الجمعة ٠ آجانفي ١٩٦٧ على الساعة الرابعة بعد الزوال (العمل ٠ آجانفي ١٩٦٧ ص ٢)
- (٣٠) على الساعة الخامسة بعد الزوال (الصباح ٢٨ ماي ١٩٦٤ ص ٥)
- (٣١) تحرض الحياة الادارية للاتحاد القومي النسائي التونسي الامهات في سائر انحاء الدنيا على التشهير بهذا العدوان (العمل ٢٥ آجانفي ١٩٦٧ ص ٩)
- (٣٢) أولم هذا الملك لعرش ابنه فأطعم سائر أهل المدينة بالقصبة أيما (الصباح ٣١ ماي ١٩٦٤ ص ٣)
- (٣٣) هاقد مر ما يقارب شهر على وفاة ولت ديزني وما زالت الاوساط السينمائية و المجلات المختصة في سائر انحاء العالم تتحدث عنه (العمل ٨ آجانفي ١٩٦٧ ص ٧)
- (٣٤) تربص المسعفين (العمل ٤ آجانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٣٥) السلط القبرصية التركية تطالب تركيا بالاسلحة (٨ آجانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (٣٦) علم أمسان الحكومة اللبنانية اتصلت من السلط البرازيلية باعلان يتعلق بايقاف السيد يوسف بيدس تنفيذ البطاقة الايقاف الدولية (العمل ١ آجانفي ١٩٦٧ ص ١)

- (٣٧) رفضت الجامعة الفرنسية الديمقراطية للشغالين المشاركة في تنظيم هذه الاجتماعات (العمل ٢٥ ماي ١٩٦٨ ص ١٠)
- (٣٨) دار الشغالين (العمل ٢٥ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (٣٩) عيد الشغالين في تونس يمكن أن يكون يوم ٥ أجانفي إذ يرمز بالخصوص الى تلك التشريعات الاجتماعية (العمل ١ أجانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٤٠) ان الشركة تقوم فعلا على هيكل اداري منظم ضيقت فيه مسمولات كل مسؤول في الادارة المركزية والمالية والتجارية والفنية (العمل ٢٢ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (٤١) وهناك الى جانب ذلك عدد قليل آخر من السيارات تحت تصرف قسم الاستقبالات التي من مسمولاته عند إرساء اية باخرة أجنبية بالموانئ التونسية نقل البحارة الى الاسعاف (٢٢ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (٤٢) وقد تجلّى ذلك خصوصا في الصاعقة الماضية عندما حلّ المجاهد الأكبر بهذه الولاية (العمل ٨ أجانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٤٣) استقر بفرنسا منذ الصاعقة الماضية (العمل ٢٥ أجانفي ١٩٦٧ ص ٧)
- (٤٤) زارها في الصاعقة الماضية (العمل ٤ أجانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (٤٥) علينا أن نغرس في الشباب المبدأ الذي اتفقنا على صلوحيته (العمل ٤ أجانفي ١٩٦٧ ص ١٠)

(٤٦) ان ترويج اللحم الكافأسهل بكثير من ترويج الحليب نظرا لما يتطلبه هذا الاخير من معدات وآلات قصد تحويله قبل ان يفقد صلوحيته (العمل ٣١ اجانفي ١٩٦٧ ص ٤)

(٤٧) ايقاف الواردات في صورة ما اذا لم يتحقق في بورصات الخمور لجنوب فرنسا السعر الشرعي الأدنى وزيادة على ذلك (العمل ٤ اجانفي ١٩٦٧ ص ٥)

(٤٨) انه في صورة ما اذا تجاسر العدو على بث الاضطرابات فاننا سمنحده في الحين (العمل ٥ اجانفي ١٩٦٧ ص ٥)

(٤٩) وقد حصل اتفاق حول التعاون بين القوات الفرنسية المرابطة بالمانيا الغربية وقوات الحلفاء في صورة وقوع حرب (العمل ٢٨ ماي ١٩٦٨ ص ٦)

(٥٠) ان هذا اليوم يمثل منعرجا تاريخيا في حياة البلاد (العمل ١٧ اجانفي ١٩٦٧ ص ٢)

(٥١) انه عزّاف على الكمنجة (الفكر ماي ١٩٦٨ ص ١١)

(٥٢) وكان كاتب الدولة مصحوبا بأعضاده (العمل ٣١ اجانفي ١٩٦٧ ص ٢)

(٥٣) ويمكن ايجاد حل لهذا المشكل تمكين هذه التعااضيات من عقود ملكية الارض التي تحول لها التحصيل على القروض الضرورية (العمل ٣١ اجانفي ١٩٦٧ ص ٤)

(٥٤) ورفع مستوى المتعاضدين الذين تم اقرارهم يتوجب

- اعطاء مسؤولية التصرف المباشر الى المتعاضدين
(العمل ٣١ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٥٥) و الملاحظان هذه الملاحظات أزيلت بعد سويحات من
جدران العاصمة الصينية (العمل ٢٥ جانفي ١٩٦٧ ص ٥)
- (٥٦) وقد شارك في هذه الندوة الدولية التي تدوم حتى
يوم فاتح جوان ممثلون عن ١٧ بلدا افريقيا وآسيا
(العمل ٢١ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (٥٧) وفي فاتح جوان تنتظم مسابقة ثانية للدراجات
(الصباح ١٥ افريل ١٩٦٤ ص ٤)
- (٥٨) اللجنة الاستشارية القارة لبلدان المغرب الكبير
(العمل ٢٥ جانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (٥٩) الطيب سليم المندوب القار لتونس بالأمم المتحدة
رئيسا لهذا المجلس (العمل ٥ جانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٦٠) كاتب الدولة للبريد و الجوق و الهاتف (العمل ٣١
جانفي ١٩٦٧ ص ٩)
- (٦١) كاتب الدولة للتخطيط و الاقتصاد الوطني (العمل ٢١
جانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٦٢) كتابة الدولة للتصميم و المالية (الصباح ٢٨ ماي
١٩٦٤ ص ٢)

- (٦٣) تعلم الفرنسية بأول مكتب لاتيني بتونس (حوليات الجامعة التونسية، ١٩٦٩، العدد السادس ص ١٦)
- (٦٤) طلبة المكاتب الثانوية (العمل ٤٢ جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٦٥) اطارات ديوان تعليم الكهول تبحث موضوع التعليم و التربية عن طريق التلفزة (العمل ٢٨ ماي ١٩٦٨ ص ٥)
- (٦٦) ينظم معهد تربية الكهوله معرضا بدار الثقافة بتونس حول التربية الاجتماعية ومحو الأمية (العمل ١٧ جاني ١٩٦٧ ص ٢)
- (٦٧) وافق مجلس الامن على لوحة لوم ضد عمليات القمع (الصباح ١٠ افريل ١٩٦٤ ص ١)
- (٦٨) وقد صوتت المعارضة لفائدة لائحة اللوم ب ٢١ صوتا (العمل ٢٣ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (٦٩) انتهى مساء امس بدمشق الندوة الدولية للتضامن مع عدن بالمصادقة على عدة لوائح اثر مناقشات طويلة (العمل ٢٨ ماي ١٩٦٨ ص ٦)
- (٧٠) وقد نظم الملتقى الثاني للموسيقى المغربية بمدينة الرباط (العمل ١٨ جانفي ١٩٦٧ ص ٧)
- (٧١) نشرت الزميلة (لاكسيون) الصادرة صباح اول امس نص الحديث الذي ادلى به أخيرا السيد جازدوسي الاشر اكي الفرنسي ومستشار الرئيس لهوبولد بنغور الى اذاعة دكار حول الملتقى الدولي الذي سيلتئم في شهر ماي المقبل بتونس لدراسة الطرق الافريقية الاشر اكية (العمل ٤ جانفي ١٩٦٧ ص ٦)

- (٧٢) أعلنت مندوبية الاخبار السينيغالية (العمل ٣١ ماى ١٩٦٨ ص ١٠)
- (٧٣) تتولى المندوبية الجهوية للتنمية الفلاحية الاشراف الفنى (العمل ٣٦ جانفى ١٩٦٧ ص ٤)
- (٧٤) المندوبية العامة للسياحة والمياه المعدنية (العمل ٤ جانفى ١٩٦٧ ص ٢)
- (٧٥) المجاهد الاكبر يعقد ندوة صحفية (العمل ٢١ ماى ١٩٦٨ ص ٥)
- (٧٦) ندوة الاطارات الحزبية الجهوية (العمل ٢٢ ماى ١٩٦٨ ص ٧)
- (٧٧) الندوة الدراسية لروساء مراكز السرية الاولى للحرس الوطني (العمل ٢٥ جانفى ١٩٦٧ ص ٣)
- (٧٨) ودافع عن المتهم مصطفى الاستاذ البشير غزال فلاحظان الدفاع لا يناقش فى الجرائم المنسوبة لمنوبه حيث انه قد اعترف بها من اول وهلة (العمل ٣١ جانفى ١٩٦٧ ص ٣)
- (٧٩) وقد اعتم منوبه بالانكار (١٧ جانفى ١٩٦٧ ص ٣)
- (٨٠) وقد قضى منوبه المدد المحكوم بها (العمل ١٧ جانفى ١٩٦٧ ص ٣)
- (٨١) تعلم الهيئة أن الجلسة المقررة ليوم ٣١ ماى الجارى قد تأخرت الى ١٣ جوان المقبل (الصباح ١٥ افريل ١٩٦٤ ص ٥)
- (٨٢) وتذكر الهيئة المدير للاتحاد الرياضي بأنه فى صورة عدم حضور الاغلبية القانونية فان الجلسة تتأخر نصف ساعة وتنعقد مهما كان عدد الحاضرين (الصباح ١٠ افريل ١٩٦٤ ص ٥)

- (٨٥) يشرف الاخ الباهي الادغم الامين العام للحزب على بعث القرية المثالية بالمراقبة (العمل ٨ جانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (٨٤) تم بعث تعاضدية للصيد البحري تضم سبعين بحارا (العمل ٨ جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (٨٣) مشروع بعث رابطة الدول الناطقة بالفرنسية (العمل ٢٥ جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٨٦) وقد جدّ هذا الحادث حوالي الساعة السابعة بالتوقيت المحلي (العمل ٧ جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٨٧) كما يستعرضان الى مسألة عقد ندوة دولية للحزب الشيوعيّة وكذلك الاحداث التي حدثت بالصين الشعبية (العمل ٢١ جانفي ١٩٦٦ ص ٥)
- (٨٨) وقد عبر السيد جان روس في استجوابه مؤكدا ضرورة ايجاد نوع من الديمقراطية في الاشتراكية (العمل ٤ جانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (٨٩) وطلب ممثل النيابة محاكمة المتهم باقصى الشدة (الصباح ٢٨ ماي ١٩٦٤ ص ٢)
- (٩٠) انه يحاكم بالسجن لمدة ٢٥ عاما (الصباح ١٠ افريل ١٩٦٤ ص ٤)
- (٩١) وقد سبقت محاكمته عشر مرات ولذلك قضت بسجنه مدة ثمانية أشهر (العمل ٧ جانفي ١٩٦٧ ص ٣)

- (٩٢) هذا القانون يقضى بالتحجير على الدبلوماسيين
الاييرانيين المتزوج بالاجنبيات (العمل ١٨ جانفي ١٩٦٧
ص ٨)
- (٩٣) وقد بين أثر استنطاق المتهم ان الإقامة بالعاصمة
محجرة عليه (الصباح ٢٨ ماي ١٩٦٤ ص ٥)
- (٩٤) حلّ السيد عبد المجيد شاكّر سفير تونس بالجزائر بعد
ظهر أمس بمطار تونس قرطاج الدولي قادمًا من العاصمة
الجزائرية (العمل ٤ آجوان ١٩٦٧ ص ١)
- (٩٥) حلّت صباح أول أمس بمدينة تونس الوحدات الكاشفة
للانغام (العمل ٢٦ ماي ١٩٦٨ ص ٣)
- (٩٦) حلّ في حدود الساعة العاشرة من صباح أمس بولاية قابس
السيد منصور معلى وكيل كاتب الدولة للصناعة والتجارة
(العمل ١٤ افريل ١٩٦٨ ص ٢)
- (٩٧) ستتحول خلال شهر ماي المقبل بعثة علمية بولنية الى
جبال الاطلس في المغرب حيث تجري دراسات في ميادين
علمية مختلفة (العمل ٤ جانفي ١٩٦٧ ص ٥)
- (٩٨) تحول صباح أمس الى مدينة القيروان اعضاء الوفود
المشاركة في الملتقى الدولي للتهيئة التكوينية
(العمل ٤ جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (٩٩) يتحول اليوم الثلاثاء السيد احمد نور الدين كاتب
الدولة للشغال العمومية والاسكان الى ولاية جندومية
(الصباح ٣١ ماي ١٩٦٤ ص ٣)

- (١٠٠) تحت اشراف اللجنة التحضيرية المغربية تجري بعاصمة الجزائر من يوم ٢٠ الى ٢٨ جوان المقبل تربيص ممرني كرة القدم لبلدان المغرب الكبير (العمل ٢٢ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (١٠١) وفي نطاق نشاط اللجنة الجهوية لتكوين اطارات الشباب بقفصة اقيمت عدة تربيصات بدار الشباب (العمل ٢٥ آجانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (١٠٢) وقع توزيع الشهادات على المتربصين الناجحين في الاسعاف (العمل ١ آجانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (١٠٣) وقررت الحكومة عدم السماح لطائرات وبواخر هذين البلدين بالارساء بالمطارات والموانئ التونسية (الصباح ١٥ ماي ١٩٦٤ ص ٤)
- (١٠٤) الشركة التونسية للشحن و الترخيف (العمل ٢٢ ماي ١٩٦٨ ص ٦)
- (١٠٥) ترفيع الاجور وتحسين ظروف العمل (العمل ١ آجوان ١٩٦٦ ص ٥)
- (١٠٦) لاصحة لما يدعيه بعضهم من ترفيع في الاثمان فوق التسعرة القانونية (العمل ٤ آجانفي ١٩٦٧ ص ٢)
- (١٠٧) عملية انزال المعاملات المتساكنة بمناطق الغابات والجال لاقرارها بالوحدات الانتاجية (العمل ٢٥ آجانفي ١٩٦٧ ص ٣)
- (١٠٨) تسمية معتمد والي بصفقاس (العمل ٢٣ ماي ١٩٦٨ ص ٣)
- (١٠٩) اعلن عن تسمية السيد نندا رئيسا جديدا للحكومة الهند بصفة وقتية (الصباح ٢٨ ماي ١٩٦٤ ص ٦)

- (١١٠) از اطرودوني لم أجد الحزب يعلمني أو ينفعني (العمل
٤٤جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (١١١) اطرودوا اهلها الاصليين ودفعوا بهم الى الارياف
(العمل ٨جانفي ١٩٦٧ ص ٤)
- (١١٢) و افادت الصحيفة أيضا انه شرع في هذه المحادثات عقب
التظمينات التي اعطتها الحكومة (العمل ٤جانفي
١٩٦٧ ص ١)
- (١١٤) وقبل الشروع في عملية التفويت كان لازما على الديوان
لتكون له الصبغة القانونية التي تحول له التفويت
في هذه الممتلكات ان يطلب احوالتهاله بعنوان الملكية
(العمل ٨جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (١١٥) هذا أمر متعلق بضبط شروط الشراء و التفويت في العقارات
الدولية التي ينبغي لكل مشري ان يدفع عند امضاء
عقدة البيع (العمل ٨جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (١١٦) من اهم شروط التفويت في الضيعات الدولية للخو اص
(العمل ٨جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)
- (١١٧) المدير العام لديوان التكوين المهني و التشغيل (العمل
٢٥ ماي ١٩٦٨ ص ١)
- (١١٨) مركز التكوين المنزلي للبنات الريفية (الصباح ٥آماي
١٩٦٤ ص ٢)
- (١١٩) تحول صباح أمس الى مدينة القيروان أعضاء الوفود
المشاركة في الملتقى الدولي للتهيئة التكوينية
(العمل ٤جانفي ١٩٦٧ ص ١٠)

- (١٢٠) ودرسوا خلال هذه الجلسة الاسباب الاقتصادية والاجتماعية
والتربوية التي دعت الى اقرار مشاريع الكوينية
لتهيئة الاعداد المهني (العمل ٢٥ ماي ١٩٦٨ ص ٨)
- (١٢١) سيلتئم الاجتماع بمقر لجنة التنسيق الحزبي (العمل
١٧ جانفي ١٩٦٧ ص ١)
- (١٢٢) أدلى بحديث حول الملتقى الدولي الذي سيلتئم في
شهر ماي المقبل (العمل ٤ جانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (١٢٣) تحرير هذا القطر من الميز العنصري (العمل ٤ جانفي
١٩٦٧ ص ٦)
- (١٢٤) ان حرية الشعوب ما تزال اليوم محل جدال في أغلب
الاحيان وقد وقعت مقاومتها في بعض الاحيان بكل
وحشية أمام الميز العنصري (العمل ١٤ جانفي ١٩٦٧ ص ٦)
- (١٢٥) المهرجان ينتظم في العاصمة وبالاحواز الشمالية
(الصباح ٢٨ ماي ١٩٦٤ ص ٤)
- (١٢٦) افتتحت مظاهرات بلاغوس (الصباح ٣١ ماي ١٩٦٤)
- (١٢٧) أجرى السيد غوناريانج مشاورات مع ممثل الجمهورية
العربية المتحدة بالمنتظم الاممي (العمل ٢١ ماي ١٩٦٨
ص ١)
- (١٢٨) وستشيع جنازته اليوم الجمعة على الساعة التاسعة و الربع
(العمل ٣١ ١٩٦٨ ص ٣)
- (١٢٩) ستقع يوم ٢٨ افريل ١٩٦٧ بنة بيع بالمزاد العلني وذلك
بساحة سوق مطماطة على الساعة التاسعة صباحا (العمل
٣١ جانفي ١٩٦٧ ص ٣)
- (١٣٠) ان المساهمين بالشركة العامة للجلد مدعوون لاجتماع
للجلسة العامة الاعتيادية يوم الجمعة ٤ اجوان ١٩٦٨ على
الساعة الثانية والنصف مساء (العمل ٢٦ ماي ١٩٦٨ ص ٣)

SOME MORPHOLOGICAL-SEMANTIC FEATURES IN MODERN
ARABIC OF TUNISIA

— Summary —

Following a brief introduction which provides a general view of the contemporary Arabic language and its development since the nineteenth century, the author points out the fact that the process of modernization of the Arabic language has evolved differently in various regions of the Arab world, depending on specific historical conditions of each region. According to the author, the countries of the Arab East (Iraq, Jordan, Syria, Lebanon, and Egypt) have already a well-formed and to a great extent unified modern language, whereas the same cannot be said for the countries of the Magreb (Libya, Tunisia, Algeria, and Morocco). On the path to build in the Magreb a language which would to some degree incorporate certain peculiarities of the region, there emerged such philological phenomena which on the one hand constitute a divergence from the generally accepted linguistic usage and on the other contribute to the enrichment of the language itself. In view of the fact that, to the author's knowledge, this phenomenon in the modern Arabic language has not been the subject of a detailed investigation in the contemporary Arabic Studies in Yugoslavia so far, the author felt to have enough reason to present in this paper some results of his research on the morphological-semantic features of the modern Arabic language in Tunisia.

A number of the most characteristic cases of the use of some nouns, adjectives, verbs, and prepositions are cited in the article. The author has tried to point out the way and manner in which certain usages characteristic of the modern Arabic language in Tunisia came into being. All such examples are illustrated by corresponding texts taken from the press.

In conclusion, the author is of the opinion that certain typical features of the local literary language in Tunisia, which agree with the rules of the Arabic language, enrich the language itself and that they ought to be incorporated into the modern dictionaries, which has not been a customary practice so far. However, those specific features which cannot be brought into harmony with the standard rules of the literary language, are bound to remain confined to a particular region, without a likelihood of their usage ever spreading to other areas.